

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנינים בני כשתילי זתים סביב לשלחנם,
הכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשיות

נצבים • אות ב

וילך • אות א

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני זלה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני ב-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חי ומזוני

גלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'

נתרם
לזכות והצלחת

דניאל אורי
בן רג'נה מלכה

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול ובלי עדה בעסקיו
בכל העולם
ויתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדעה"
צפונה ונגבה

לשיתופיות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאשקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל וילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"נ ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרבנטיל (17) סניף 635
מספר החשבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודבריו תורתו הקדושים וכן מכל
צדה וצוקתו, ויושפע על הלומדים ועל המטייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהבטחתו
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעניק בדבריו רבנו ולבארם כראוי עד הוכן שמשנת ידנו, אולם דבריו רבנו עמוקים מני ים ואין בכוונתנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו ודעונו, ובראי לא לקבוע במה שנכתב שזה הפירוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים ו"ו, שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או רבותינו הקדושים, בודאי לא על רבינו הקדוש וז"ע ויהיה תלונתכם בו אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לסי מהלומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים יותר ראויים בהבנת דברי רבינו, אא מננו שמיציאם לדינו כברי שנוכל לתקנם ולשלכם במהרהדות הבאות, ובוה יהיה חלקו עמנו בזיכוי הדברים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים, וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פרשת נצבים

ב

וַיֵּשׁ לֵאמֹר, דְּאֲמַרְיִנֵּן בְּפֶרֶק קָמָא דְּמִגְלָה
(טז, א), 'כִּי נָפֹל תִּפּוֹל לְפָנָיו' (אסתר
, יג), שְׁתֵּי נְפִילוֹת אֱלוֹ לְמָה. דְּרַשׁ רַבִּי
יְהוּדָה בַּר אֲלֵעָאי, מִלְּמַד שְׁאֲמָרוּ לוֹ,
אָמְרָה זֶה מְשׁוּלָה לְעַפְרָא וּמְשׁוּלָה לְפּוֹכְבִּים,

אם יהיה נדחק בקצה השמים משם
יקבצך ה' אלהיך וכו' (דברים ל, ד). יש
לדקדק, שתבת 'משם' מותרת, שדי היה
לומר 'אם יהיה נדחק בקצה השמים יקבצך
ה' אלהיך'. ועוד, מהו הפל 'ומשם יקחך'.

פסוק 'אם'
יהיה נדחק
בקצה
השמים
משם
יקבצך וכו'

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

ב

אף אם ירדו ישראל למדרגה התחתונה, יגאלו משם בזכות האחדות

בהקדם מה דְּאֲמַרְיִנֵּן בגמרא בְּפֶרֶק קָמָא
דְּמִגְלָה (טז, א)¹, על הפסוק שאמרו חכמי
המן וזרש אשתו להמן, אחרי שלפי ציווי
המלך אחשוורוש, הרכיב את מרדכי על
הסוס, והוליכו בכבוד גדול ברחובות העיר,
'כִּי נָפֹל תִּפּוֹל לְפָנָיו' (אסתר ו, יג)², וקשה על
לשון הפסוק, שְׁתֵּי נְפִילוֹת אֱלֹ - שתי
לשונות של נפילה, הכתובים בפסוק זה,
לְמָה. ומתוצת הגמרא, דְּרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה בַּר
אֲלֵעָאי, מִלְּמַד שְׁאֲמָרוּ לוֹ זרש וחכמיו
להמן, אָמְרָה זֶה - עם ישראל, מְשׁוּלָה לְעַפְרָא
שנדרסת תחת כל אדם³, וְאֹלָם הִיא גַם
מְשׁוּלָה לְפּוֹכְבִּים המצויים במקום גבוה⁴.
ומה שהיא משולה לעפר, הוא שְׁבִשָּׁהּם - בני

דקדוקים בלשון הפסוק 'משם יקבצך ומשם יקחך'
בפסוק (דברים ל, ד) **אם** יהיה נדחק בקצה
השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך⁵,
יש לדקדק, שתבת 'משם' הראשונה שבפסוק
היא מותרת, שְׁהָרִי דִּי הִיָּה לַפִּסּוּק לֵאמֹר **אם**
יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקֶצֶה הַשָּׁמַיִם - שאם יהיו נדחים
ומרוחקים כל כך, שנראה שהם בקצה
השמים⁶, מכל מקום, יקבצך ה' אלהיך⁷. ועוד
יש לדקדק, מהו הטעם של הפל בלשון
הפסוק **משם יקבצך**, ומשם יקחך⁸, שלכאורה
עניינם אחד הוא שיגאלנו הקב"ה⁹.

ירידת ישראל עד למדרגה התחתונה
סיבה להתחלת עלייתם עד למדרגה עליונה

וַיֵּשׁ לֵאמֹר - לתרץ את הדקדוק הראשון,

ציונים ומקורות

לפניו, דרש רבי יהודה בר אלעאי, שתי נפילות הללו
למה, אמרו לו, אומה זו משולה לעפר ומשולה
לכוכבים, כשהן יורדין יורדין עד עפר, וכשהן עולין
עולין עד לכוכבים. 1. לשון הפסוק, וַיִּסְפָּר
הָמֶן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וַיִּכְלֵ אֶהְיֶי אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרְהוּ
וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מְנַרְעַ הַיְּהוּדִים
מִדְּרָכֵי אֲשֶׁר הַחֲלוּת לָפָל לְפָנָיו לֹא תוּכַל לוֹ כִּי נָפֹל
תִּפּוֹל לְפָנָיו. 2. על פי מהרש"א. ח"א שם ד"ה
אומה זו וכמו שנאמר (בראשית יג, טז) 'ושמתי את

א. הפירוש הפשוט של הפסוק הוא, שהקב"ה
מבטיח לישראל, שאפילו אם יהיו נדחים בגלותם עד
קצה העולם, מכל מקום, גם משם יקבצם הקב"ה
ויקחם אליו. ב. על פי פירוש הרס"ג.
ג. ראה מה שכתב בזה בשפת אמת (כפרשתינו תרמ"א
ד"ה בפסוק אם). ד. וכן הקשה באלשיך. ובבלי
יקר (ל, א) כתב וזה לשונו, 'משם יקבצך' וזהו קיבוץ
גלויות, ומשם יקחך' אליו לסייע לך לשמירת
המצוות. ה. לשון הגמרא, 'כי נפל תפול

נִפְלָה וְלֹא תוֹסִיף לְנִפֹּל עוֹד, קוֹם בְּתוֹלַת
יִשְׂרָאֵל (ראה עמוס ה, ב).
וְזֶהוּ שְׁאֵמַר הַכְּתוּב 'אִם יִהְיֶה גִדְחָךְ

כְּשֶׁהֵם יוֹרְדִין, יוֹרְדִין עַד עֶפְרַי, וּכְשֶׁהֵם
עוֹלִין, עוֹלִין לְרָקִיעַ. וְכֵן בְּפֶרֶק קמ"א
דִּבְרָכּוֹת (ד, ב), בְּמַעֲרָבָא מְתַרְצִי לָהּ הָכִי,

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

מְתַרְצִי לָהּ הָכִי - הָיוּ מִפְרָשִׁים וּמִיִּשְׁבִּים
בַּעֲנִין טוֹב אֶת הַפְּסוּק (עמוס ה, ב) ^אנִפְלָה לֹא
תוֹסִיף קוֹם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל^א, בְּתוֹלַת
יִשְׂרָאֵל^א נִפְלָה מִמַּעֲלָתָה, עַד לַמְּדֻרָּה
הַנְּמוּכָה בְּיוֹתֵר, וְלֹא תוֹסִיף לְנִפֹּל עוֹד - עַד
שֶׁלֹּא תוּכַל לְנִפֹּל עוֹד^א, וּמַעֲתָה, שֶׁכֶּבֶר
נִפְלָה כָּל כֵּךְ, קוֹם - קוֹמִי מִנְּפִילְתְּךָ בְּתוֹלַת
יִשְׂרָאֵל^א, וְשׁוּבִי לַהֲתַעֲלוֹת, עַד לַמְּדֻרָּה
הָעֲלִיוֹנָה שֶׁלְךָ. הָרִי מְבוֹאֵר שֶׁדִּרְכָּם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּפְלִיתָם הִיא עַד כִּדִּי יִרְיֶדָה לְקִצָּה
הָאֲחֵרוֹן, וּמִשָּׁם הֵם עוֹלִים לְמִקּוֹם גְּבוּהָ
בְּיוֹתֵר.

וְזֶהוּ הַבִּיאָר, שֶׁל מֵה שְׁאֵמַר הַכְּתוּב כֹּאן
'אִם יִהְיֶה גִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם', דִּהְיִינוּ שֶׁאִם

יִשְׂרָאֵל יוֹרְדִין - מִמַּעַמְדָם, וְשֶׁאֵר הָאוֹמוֹת
מוֹשְׁלִים עֲלֵיהֶם, אִזְּהֵם יוֹרְדִין מִטָּה מִטָּה
עַד לַעֲפָר - הַנִּדְרָס אֶפִּילוֹ עַל יְדֵי אֲנָשִׁים
שְׁפִלִים, וְכֵן כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל הֵם בְּשִׁפְלוּתָם, הֵם
מוֹשְׁלִים עֲלֵיהֶם, וְאֶפִּילוֹ הָעֲבָדִים^א. וְזֶה
שֶׁנִּמְשָׁלִים לְכּוֹכְבִּים, הוּא שֶׁכְּשֶׁהֵם עוֹלִין -
מִמְּדֻרָּגָתָם הַנְּמוּכָה, הֵם עוֹלִין וּמִמְשִׁיכִים
לַעֲלוֹת מִעֵלָּה מִעֵלָּה, עַד לְרָקִיעַ - עַד
שֶׁנִּדְמִים בְּמַעֲלָתָם לְכּוֹכְבִּים שֶׁבִּרְקִיעַ, שֶׁכֶּשֶׁם
שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָאָדָם לַעֲלוֹת לְמִקּוֹם הַכּוֹכְבִּים,
כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְכָל אוֹמָה וְלָשׁוֹן מִמַּעַלְמוֹ
בְּיִשְׂרָאֵל^א.

וְכֵן - וְעוֹד אָמְרוּ בַּגְמָרָא בְּפֶרֶק קמ"א
דִּבְרָכּוֹת (ד, ב)^א, בְּמַעֲרָבָא - בִּארְץ יִשְׂרָאֵל,

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

יִמְשִׁיךְ לַהֲתַעֲלוֹת, עַד שֶׁתִּדְמָה מַעֲלָתוֹ לַמַּעֲלָת
הַכּוֹכְבִּים, וּמֵאַחֵר שֶׁהִתְחַלֵּת לִיפּוּל לִפְנֵי מִרְדְּכִי,
תוֹסִיף לִיפּוּל [נִפְלִיָּה כְּפוּלָה], עַד שִׁישְׁלוֹת עֲלִיךְ
שְׁלִיטָה גְּמוּרָה. יב. לָשׁוֹן הַגְּמָרָא, אָמַר רַבִּי
יֹחָנָן, מִפְּנֵי מָה לֹא נִאֲמַר נִוִּן בְּיִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שִׁיש
בָּהּ מִפְּלַתָּ שֶׁל שׁוּנָאֵי יִשְׂרָאֵל, דְּכֹתִיב 'נִפְלָה לֹא
תוֹסִיף קוֹם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל'. בְּמַעֲרָבָא מְתַרְצִי לָהּ הָכִי,
'נִפְלָה, וְלֹא תוֹסִיף לְנִפֹּל עוֹד, קוֹם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל'.
אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, אֶפִּילוֹ הָכִי חוֹזֵר דּוֹד וּסְמִכָּן
בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנִּאֲמַר (תְּהִלִּים קמ"ב, יד) 'סוֹמֵךְ ה' לְכָל
הַנּוֹפְלִים'. יג. לָשׁוֹן הַפְּסוּק, 'נִפְלָה לֹא תוֹסִיף
קוֹם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל נִשְׁשָׂה עַל אֲדָמָתָה אֵין מְקִימָה'.
יד. שְׁלֵפִי פִּשְׁטוֹן הַפְּסוּק מִשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁכֵּאִילוֹ יִשְׂרָאֵל
חִ"ו לֹא יוּכַל לְקוֹם מִנְּפִילָתָם. עַד כֵּן בִּיאָרוּ בִּארְץ
יִשְׂרָאֵל אֶת הַפְּסוּק בְּאוֹפֵן אַחֵר. טו. יִשְׂרָאֵל
נִקְרָאִים בְּכָל הַתַּנ"ךְ 'בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל', לִפִּי שִׁבְגוּלוֹתָם
הֵם בְּבַחֲיַנַּת אֲרוּסָה, כְּדֹכֵתִיב (הוֹשֵׁעַ ב, כא) 'זֹאֲרִשְׁתִּיךְ
לִי לְעוֹלָם'. עַל פִּי נִחַלְתִּי יַעֲקֹב (לְמַהר"י מְלִיסָא זְצִ"ל,
עֲמוֹס ה, א-ב). טז. כֵּן מְבוֹאֵר הַמַּהֲשֵׁךְ דְּבָרֵי
רַבְּנָא. [נִאֲמָנָם לִפִּי פִּשְׁטוֹת הַדְּרָשׁ, הַכוּוֹנָה הִיא שֶׁלֹּא
תוֹסִיף לְנִפֹּל שׁוּב, אֲלֵא תִּבְּוֹא הַגְּאוּלָּה].
יז. כְּלוֹמַר הַמִּלִּים 'לֹא תוֹסִיף', מִשְׁתַּיִּיכִים לְתִּיבַת
'נִפְלָה' שֶׁבְּתַחֲלִיל הַפְּסוּק, וְאִילוֹ הַמִּלִּים 'קוֹם בְּתוֹלַת
יִשְׂרָאֵל', נִקְרָאִים בְּנִפְּוֹתָם.

זֶרַעַךְ כְּעַפְרָא אֲרָץ. עַל פִּי יִלְקוֹט שְׁמַעוֹנִי (שְׁמוֹת רַמָּז
קפ"ב). ח. עַל פִּי מַהֲרַש"א. ח"א שֶׁם וְכִמּוֹ
שֶׁנִּאֲמַר (שֶׁם כב, יז) 'וְהִרְבָּה אֲרִיבָה אֶת זֶרַעַךְ כְּכּוֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם'. עַל פִּי סַפְרֵי (פְּרִשְׁת הַאֲיוֹנוֹ פִּיסְקָא שׁו).
ט. וְלִכְּן מִתְחִילָה אָף הֵמָּן, שֶׁהִיא עֶבֶד לְמִרְדְּכִי, הִיא
שׁוֹלֵט עֲלֶיהָ. י. רֵאָה לָשׁוֹן רַש"י (אֶסְתֵּר ו, יג)
עַל הַפְּסוּק שֶׁהִבִּיא רַבִּינוּ, אוֹמֵר זֶה נִמְשָׁלוֹ לְכּוֹכְבִּים
וְלַעֲפָר, כִּשֶּׁהֵם יוֹרְדִים וְיֹרְדִים עַד לַעֲפָר, וְשֶׁהֵם עוֹלִים
עוֹלִים עַד לְרָקִיעַ וְעַד הַכּוֹכְבִּים. וּבִפְסִיקְתָּא זוֹטֵרְתָּא
(פְּרִשְׁת לך לך טו טִימָן ה) דִּרְשׁוּ, 'וְסַפְּרוּ הַכּוֹכְבִּים', מֵה
כּוֹכְבִּים בְּרוֹמּוֹ שֶׁל עוֹלָם, אָף בִּינָךְ כִּשְׁהֵן עוֹלִין עוֹלִין
עַד לְרָקִיעַ, וְכִשְׁהֵן יוֹרְדִין יוֹרְדִין עַד הָעֶפְרַי.
יא. מִהֶמֶשֶׁךְ דְּבָרֵי רַבִּינוּ נִרְאָה, שֶׁמָּה שֶׁהִגִּיעוּ יִשְׂרָאֵל
עַד עֶפְרַי, הוּא עֲצֻמוֹ גּוֹרֵם שִׁיעָלוֹ וְיִתְרוֹמְמוֹ
מִשְׁפָּלוּתָם. עַד לְרָקִיעַ. וְכֵן הִיא בְּמַעֲשֵׂה הֵמָּן, שֶׁהִיא
עֶבֶד לְמִרְדְּכִי, וְעַמֵּד לְהִיּוֹת מוֹשֵׁל עֲלֶיהָ, וְגִזְרֵי עֲלֶיהָ
וְעַל יִשְׂרָאֵל גִּזְרֵת כְּלִיָּן עַד שֶׁהִבִּיאָם לְמִדְּרִיגָה
הַתַּחְתּוֹנָה בְּיוֹתֵר, וְזֶה הֵם הַתְּרוֹמְמוֹ עַד שׁוֹכָה מִרְדְּכִי,
וְעֵלָּה עַד לַמַּעֲלָה, לְהִיּוֹת מִשְׁנָה לְמֶלֶךְ. עַל פִּי
מַהֲרַש"א (ח"א ד"ה אוֹמָה). וּבִסְפָר מְצוֹר דְּבִשׁ (מְגִילָה
שֶׁם ד"ה שְׁתִּי) בִּיאָר כּוֹוֹנַת הַגְּמָרָא, שֶׁלֵּכֶן כְּתוּב לָשׁוֹן
'נִפְלָה' כְּפוּל, לְלַמֵּד שֶׁכֵּן אָמְרוּ לוֹ יוֹעֲצֵי הֵמָּן
וְאִשְׁתּוֹ, כִּיֵּן שֶׁעַמְדוֹ הִתְעַלָּה עַד לַמַּעֲלָה מִמַּעַמְדָּךְ,
בּוֹדֵאִי שֶׁלֹּא יִשְׂאָר לְהִיּוֹת בְּמַעֲלָה בִּינוּנִית, אֲלֵא

התחתונה היא סֶפֶה לַעֲלוֹת עַד לָרְקִיעַ.
וּלְפִי שִׁישְׂרָאֵל לֹא גָלוּ אֱלֹא מִחֲמַת
שְׁנָאת חֲנָם (יומא ט, ב), וְאִי אִפְשָׁר
לָהֶם לְהִגָּאֵל אֱלֹא בְּשִׁיחִיָּה שְׁלוֹם
בִּינֵיהֶם, פְּדֻכְתֵּיב (הושע ד, יז) 'חֲבוּר עֲצִבִּים

בְּקֶצֶה הַשָּׁמַיִם', דְּהִינּוּ קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן, שְׁאִין
עוֹד מְקוֹם לְהִדִּיחָךְ, שְׁכֹבֵר יִרְדֶּת עַד עָפָר,
דְּהִינּוּ בְּדִיּוּטָא הַתַּחְתּוֹנָה, שְׁלֹא תוֹסִיף
לְנַפֵּל עוֹד, מִשֵּׁם דְּוָקָא יִקְבָּצָךְ, שְׁהָרִי אִז
נֶאֱמַר 'קוּם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל', שְׁהִירִידָה

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְבָאָר

המדרגה התחתונה שאליה יגיעו ישראל,
היא עצמה תגרום, שיתעלו שוב עד לרקיע^י.

'משם יקבצך' - יברך אותך במדת השלום
ובזכות זה יגאלו

וְהַטַּעַם שֶׁל כָּפַל הַלְשׁוֹן מִשֵּׁם יִקְבָּצָךְ
וּמִשֵּׁם יִקְחָךְ, הוּא פִּי שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא גָלוּ
מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּחוּרְבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי,
אֱלֹא מִחֲמַת שְׁנָאת חֲנָם שֶׁהִיָּתָה בִּינֵיהֶם
(יומא ט, ט), וְלִכְּן גַּם אִי אִפְשָׁר לָהֶם לְהִגָּאֵל
וּלְחַזֵּר לָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֱלֹא בְּשִׁיחִיָּה שְׁלֹם
בִּינֵיהֶם, וְיִתְקַנּוּ אֶת הַחֲטָא שֶׁל שְׁנָאת חֲנָם
שֶׁגִּרְמָה אֶת הַגְּלוּת, פְּדֻכְתֵּיב (הושע ד, יז)
'חֲבוּר עֲצִבִּים אֲפָרִים הֵנָּה לִי'^י, וּדְרָשׁוּ
חַז"ל^י, שֶׁבִּזְמַן שִׁישְׂרָאֵל מִחוּבְרִים כֹּאחֲד,
וְיֵשׁ אַחֲדוּת בִּינֵיהֶם, הֵנָּה לָהֶם, וּמַחוּל לָהֶם,

תהיה נדחה עד הקצה האחרון, שְׁאִין עוֹד
מְקוֹם לְהִדִּיחָךְ יוֹתֵר, מִפְּנֵי שְׁכֹבֵר יִרְדֶּת עַד
לְעָפָר, דְּהִינּוּ בְּדִיּוּטָא - בְּמִדְרַגָּה תַּחְתּוֹנָה,
שְׁלֹא תוֹסִיף - שֶׁלֹּא תוּכַל לְהוֹסִיף וּלְנַפֵּל
עוֹד, אִז 'מִשֵּׁם' - מִמְּקוֹם שֶׁפֶל זֶה דְּוָקָא,
'יִקְבָּצָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ', שְׁהָרִי אִז - כִּשְׁכֹּבֵר
נִפְלַת עַד לְמִדְרַגָּה הַשְּׁפִילָה בִּיּוֹתֵר, נֶאֱמַר
עַלֶּיךְ 'קוּם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל' - וְכִפִּי שֶׁדְּרָשׁוּ
בְּגִמְרָא בְּרֻכּוֹת (שם), שֶׁכְּשֹׁאֲנִים יוּכָלִים
לְהוֹסִיף לְנִפְּוֹל, אִזִּי בּוּדָאִי יִתְחִילוּ לְקוּם
וּלְעֲלוֹת. וְנִמְצָא, שְׁהִירִידָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁנִּפְּלוּ
אֵלֶיהָ, הִיא עֲצֻמָּה תִּהְיֶה הַסֶּפֶה שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל
יִשׁוּבוּ לַעֲלוֹת עַד לָרְקִיעַ, וְלִהְיוֹת דּוֹמִים
לְכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם. וְזֶה מְבֹאֵר, שֶׁהַפְּסוּק
דִּקְדָק לומר תִּיבַת 'מִשֵּׁם', כְּדִי לְלַמֵּד, שְׁדוּקָא

ציונים ומקורות

בתורה ובמצוות וגמילות חסדים, מפני מה חרב,
מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת
חנם כנגד שלש עבירות, עבודה זרה, גלוי עריות,
ושפיכות דמים ב. לפי פשוטו, היינו שאפרים
נצמד לעכו"ם, ואי אפשר לו לפרוש, לפיכך הנח לו
אתה הנביא, ולא תנבא להוכיחו, כי לא יועיל. [על
פי רש"י]. כא. זה לשון המדרש (במדב"ר יא,
ז), רבי אלעזר בנו של רבי אלעזר הקפר אומר,
שאפילו ישראל עובדין עבודת כוכבים ושלום
ביניהם, כביכול אמר הקדוש ברוך הוא, אין השטן
נוגע ביניהם, שנאמר 'חבור עצבים אפרים הנח לו'.
אבל משנחלקו, מה נאמר בהם 'חלק לכם עתה
יאשמו', הא גדול שלום, ושנואה מחלוקת. ולפי
המדרש, כל זמן ש'חבור אפרים', כלומר, ש'ישראל
הם מחוברים ומאוגדים יחד, איז אפילו אם 'עצבים'
שהוא עובד עבודה זרה, גם כן 'הנח לו', תמחול לו
ולא תענישנו. וזה לשון מסכת כלה (רבתי פ"ה ה"א),
ואי משום דקא מקשית בית שני, שאני שניאית חנם
דחמיר טפי מעבודה זרה, ומנא לן, דנבית 'חבור'
עצבים אפרים הנח לו', בזמן שהם מתחברין, ואפילו

יח. ובאלף המגן (לבעל ה'פלא יועץ', פרשת ואתחנן
בפסוק 'ידעת') כתב לבאר כן דברי הגמרא (בברכות)
על פי דברי הוזהר (פרשת פקודי רלט, ב) בכוננת
הכתוב, שכשישראל ירדו במדרגתם עד שאי אפשר
להם לירד יותר מכך, אז יגאלו. ובכתנות אור (פרשת
ואתחנן ד"ה ונקדים) הביא דברי החסד לאברהם (להרב
אברהם אזולאי זצ"ל, מעין ראשון נהר ג), שאין לך יום
שאין קללתו מרובה, מפני מיעוט הארה שהולכת
ויורדת ממדרגה למדרגה, ועל פי ירידתה כך יתמעט
האור וההשגחה ותכבד הקללה, ומי שיוודע לשער
ולמנות שיעור מהלך זה כמה שיעור קומתו וכמה
אנו יורדים מידי יום ביומו, ידע שיעור גלותנו עד
כמה ויודע זמן הגאולה. וזהו 'סוכת דוד הנופלת' כי
לעולם היא נופלת ויורדת עד שתשכב לעפר, ככתוב
'כי שחה לעפר נפשנו', ואז 'קומה עזרתה לנו'.
ופירש הכתנות אור, שהגמרא מקשה, שכיון שכבר
'נפלה' עד למטה, א"כ בא זמן הגאולה ואין אומר
'ולא תוסיף קום'. לזה אמר 'ולא תוסיף לנפול', שאין
עוד נפילה, שכבר היא לעפר, אז קום בתולת ישראל.
יט. לשון הגמרא, אבל מקדש שני, שהיו עוסקין

הסנה שפל מכל האילנות שבעולם, כך היו ישראל שפלים ירודים במצרים, לפיכך נגלה עליהם הקדוש ברוך הוא וגאלם וכו'. ולכאורה תמונה, מה טעם הוא זה.

ובמה שאמרנו אתי שפיר, שלפי שהיו שפלים בתכלית השפלות, הצריך מיד לגאולם.

ובדרך זה יובן הפתוב (תהלים עז, טז)

אפרים הנח לו, וכתוב (שם י, ב) 'חלק לבם עתה יאשמו'. משום הכי אמר מתחלה 'משם יקבצו', יברך אותך בשלום, ותהיו כלכם מקבצים באיש אחד, ומה הקבוצין והשלום, יקחד מן הגלות, וזהו 'ומשם יקחד'.

וזהו פונת המדרש בשמות רבה (ב, ט) על פסוק (שמות ג, א) 'ומשה היה רעה', רבי אליעזר אומר, מה

מאמר ז"ל
'ומשה היה רעה' מה הסנה שפל כך היו ישראל שפלים

זרע שמשון המבאר

שהסנה - מין אילן המגדל קוצים¹, שפיל - הוא נבזה מכל האילנות שבעולם, כך היו ישראל שפלים ירודים בחשיבותם, כשהיו במצרים, לפיכך נגלה עליהם הקדוש ברוך הוא וגאלם וכו'. ולכאורה תמונה, מה טעם הוא זה, שמפני שהיו שפלים, גאלם הקב"ה, ויותר היה ראוי להזכיר את סבלם וצערם.

ובמה שאמרנו אתי שפיר, שכוונת המדרש לומר שלפי שהיו ישראל במצרים, שפלים בתכלית השפלות, ולא היו יכולים לנפול עוד, לפיכך הצריך הקב"ה מיד לגאולם וכמו שביארנו, שכשמתרחק עד קצה השמים, משם מתחיל להגאליהם.

השפלת יוסף שנשתעבד לאחיו, גרמה לישועת ישראל ובדרך זה, שנתבאר שההשפלה עד למדרגה תחתונה, היא הסיבה לגאולה, יובן

אפילו על עון עבודה זרה [הנקרא 'עצבים'], וגאול אותם. וכתוב (שם י, ב)² 'חלק לבם עתה יאשמו' - שאם נחלק לבם זה מזה על ידי שנאת חנם שביניהם, יתעוררו עליהם כל חטאיהם, ויענשו עליהם.

משום הכי אמר הפסוק כאן מתחלה 'משם יקבצו', כלומר, הקב"ה יברך אותך במדת השלום, ותהיו כלכם מאוחדים ומקבצים באיש אחד, ומה - ובזכות של הקבוצין והשלום, יקחד - יגאל אותך מן הגלות, וזהו מה שהוסיף לומר 'ומשם יקחד'³, שאחר שיקבצם ותהיו באחדות, אזי 'יקחד' ה' אלוהיך - יקחם ויוציאם מן הגלות⁴.

וזהו גם פונת המדרש בשמות רבה (ב, ט)⁵ על הפסוק (שמות ג, א)⁶ 'ומשה היה רעה', רבי אליעזר אומר, מה - כשם

ציונים ומקורות

בענין זה. בה. לשון המדרש, רבי אליעזר אומר, מה הסנה שפל מכל האילנות שבעולם, כך היו ישראל שפלים ירודים למצרים, לפיכך נגלה עליהם הקדוש ברוך הוא וגאלם, שנאמר (שמות ג, ח) 'וארד להצילו מיד מצרים'. בו. לשון הפסוק, 'ומשה היה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלוהים חרבה'. כז. על פי אבן עזרא ואלשיך (שם). כח. וראה גבול בנימין (ח"א דרוש טו ד"ה ועל כל) שכתב לבאר דברי המדרש כעין דברי רבנו, שאף שלא הגיע זמן גאולתם, עם כל זה להיות שהיו בדיוטא התחתונה, וזהו שפלים ירודים, לכן הוצרך לגאלם מיד.

לעצביהם, הנח להם, 'חלק לבם עתה יאשמו'. כב. לשון הפסוק, 'חלק לבם עתה יאשמו' הוא יצרף מן בחרתם וישד מן בחרתם. כג. שחזר הפסוק וכתב 'משם יקחד', ולא קיצר לכתוב 'משם יקבצו' ויקחד. כד. זה לשון המדרש (ב"ר צה, ב) ורבנן אמרי, ציוה אותן [יעקב לבניו] על המחלוקת, אמר להן תהיו כלכון אסיפה אחת, היא הוא דכתיב (יחזקאל לו, טז) 'ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו וגו' לבני ישראל וגו', 'חבירו' כתיב, נעשו בני ישראל אגודה אחת, התקינו עצמם לגאולה, מה כתיב אחריו (שם לו, כב), 'ועשיתי אתכם לגוי אחד' וגו'. ועיין עוד, שמירת הלשון (ח"ב פ"ז), שהאר"ך

פסוק 'גאלת'
בזרוע עמך
בני יעקב'
וכו'

'גאלת' בזרוע עמך' וכו', ד"ש לְדַקְדֵּק, 'ד'בזרוע' מִשְׁמַע שְׁגָאֵלָם מִכַּח הַדִּין, וְכֵּה עֲנִין זֶה עִם סוֹף הַפֶּסוּק 'בְּנֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סָלָה'. וְלָמָּה הַזְכִּיר 'יוֹסֵף', וְהֵלֵא הוּא בְּכֻלָּל 'בְּנֵי יַעֲקֹב'.

וַיֵּשֶׁב לוֹמַר, שְׁפָתָיו הַמְקַבְּלִים (ראה ילקוט חרש ערך 'יעקב ודור שבימיו ובניו' אות פג),

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

הַמִּדְיָנִים וְהַיִּשְׁמַעֲאֵלִים שׁוֹלְטִים עַל יוֹסֵף שְׁלִיטָה גְמוּרָה, וְזֶה הִיָּה גּוֹרֵם, שְׁמִלְכוּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף עַל מִצְרַיִם לֵאחֹר מִכֵּן, לֹא הִיָּתָה מִלְכוּת שְׁלִימָה, וְלֹא הִיָּתָה חֹס וְשׁוֹלֵם תְּקוּמָה לְיִשְׂרָאֵל לְצֵאת מִקְלִיפַת מִצְרַיִם. אָבֵל עַל יְדֵי שְׁשִׁלְטוֹ הַשְּׁבָטִים בְּיוֹסֵף תַּחֲלָה, וְנִשְׁתַּעֲבַד יוֹסֵף לֵאחֹר, וְאַחֲרֵי כֵּן מָלַךְ יוֹסֵף עַל מִצְרַיִם, הָרִי זֶה כִּאִילוֹ הַמִּצְרַיִם נִשְׁתַּעֲבְדוּ לֵאחֹר שִׁמְשׁוֹ בְּיוֹסֵף, וְעַל כֵּן נִמְצָא שְׁהַמִּצְרַיִם הָיוּ עֲבָדִים בְּכָל יִשְׂרָאֵל, וְעַל כֵּן הִשְׁעִבּוּ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם, לֹא הִיָּה שֶׁעֲבָד גִּמּוּר. וַעֲנִין עוֹד בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמֹרֹת לְהַרְמ"ע מִפֶּאֱנוֹ, מֵאֲמַר אִם בָּל חֵי חֶלֶק אֶ סִימָן ח, שֶׁהָאֵרִיךְ בְּכִיאוֹר הָעֵנִין, כַּעֲנִין זֶה^א.

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

הַמִּצְרַיִם, נִמְצָא שֶׁהַמִּצְרַיִם הָיוּ עֲבָדִים לְכָל יִשְׂרָאֵל. וְזֶה לְשׁוֹן הַזֶּה (שם), אֲשַׁכְּחָנָה בִּסְפָרִי קְדָמַי דְּבַעֲיִין אֲלִין בְּנֵי יַעֲקֹב לְשִׁלְטָא עֲלוֹי עַד לֹא יַחֲת לְמִצְרַיִם, דִּאִילוֹ הוּא יַחֲת לְמִצְרַיִם וְאִינוֹן לֹא שִׁלְטוּ בֵּיהּ בְּקִדְמִיתָא, יְכִלִּי מִצְרַיִם לְשִׁלְטָא לְעַלְמִין עֲלֵיהוֹן דִּישְׂרָאֵל, וְאַתְקִיַּיַּמָּא בֵּיהּ בְּיוֹסֵף דְּאִזְדָּבֵן לְעַבְדָּא וְאִינוֹן שִׁלְטוּ עֲלוֹי, וְאִף עַל גַּב דְּיוֹסֵף הוּא מִלְכָּא לְבַתָּר, וּמִצְרַיִם הוּוּ עֲבָדִין לֵיהּ, אֲשַׁתְּכַחוּ יִשְׂרָאֵל דְּשִׁלְטוּ עַל כְּלָהוּ. וּבִלְקוּט רֹאבוּנִי (פֶּרֶשׁת וַיֵּשֶׁב ד"ה אֵם לֹא) הִבִּיא דְּבָרֵי הַגִּלְיָא רֹא (כ. ב.), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, אִם לֹא הָיוּ הַשְּׁבָטִים שׁוֹלְטִים עַל יוֹסֵף לְזִרוּק אוֹתוֹ הַבּוֹרָה קוֹדֵם וְאַח"כּ לְמַכּוֹר אוֹתוֹ לְעַבֵּד, לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל יוֹצֵאִים מִמִּצְרַיִם לְעוֹלָם. וְהַטַּעַם הָיָה כִּיּוֹן כֹּאֲשֶׁר שִׁלְטוּ יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, שֶׁהֵם רְמוּזִים לְשְׁבָטִים הָעֲלִיּוֹנִים, וְהָדִין הוּא מֵה שִׁקְנָה עַבֵּד קִנָּה רַבּוֹ, וְכִמוֹ כֵּן שִׁשְׁלְטוּ הַשְּׁבָטִים הַתַּחְתּוֹנִים עַל יוֹסֵף הַצִּדִּיק הַתַּחְתּוֹן שֶׁהוּא רֹמֵז יִסּוֹד עֲלִיּוֹן, גִּי' הַשְּׁבָטִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁהֵם הַסְּפִירוֹת שִׁלְטוּ עַל צִדִּיק הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא יִסּוֹד, וְלִכֵּן הַקְּלִיפּוֹת שֶׁבָּאוּ אַחֲרָיו זֶה בְּפוֹעַל שֶׁנַּעֲשׂוּ בַּתַּחְתּוֹנִים, לֹא יוֹכְלוּ

הַפֶּתוּב (תהלים עז, טז) 'גָּאֲלֶתָּהּ בְּזִרְעַ עֲמֹךְ בְּנֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סָלָה', ד"ש לְדַקְדֵּק בְּלִשׁוֹן הַפֶּסוּק, ד'בזרוע' מִשְׁמַע שְׁגָאֵלָם מִכַּח הַדִּין, מִחֲמַת הַזְכוּרִיּוֹת שֶׁהָיוּ בִּידֵם^{טז}, וְכֵּה עֲנִין זֶה - שְׁגָאֵלָם מִכַּח הַדִּין, עִם סוֹף הַפֶּסוּק 'בְּנֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סָלָה', שֶׁנִּגְאָלוּ רַק בְּזִכּוֹת אֲבוֹתָם וְלֹא בְּזִכּוֹת עַצְמָם^ל. וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדֵּק בְּלִשׁוֹן הַפֶּסוּק, שְׁלִמָּה הַזְכִּיר הַפֶּסוּק גַּם אֶת יוֹסֵף, וְהֵלֵא גַּם הוּא בְּכָלֵל בְּנֵי יַעֲקֹב^{לא}. וַיֵּשֶׁב לוֹמַר, בְּהַקְדָּם מֵה שְׁפָתָיו הַמְקַבְּלִים (ראה ילקוט חרש ערך 'יעקב ודור שבימיו ובניו' אות פג)^{לב}, שְׁאֲחֹלִי שְׁשִׁלְטוֹ הַשְּׁבָטִים - אַחֵי יוֹסֵף, עַל יוֹסֵף קִדְּם שְׁיָרֵד לְמִצְרַיִם, הָיוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁקַעֲיִם שְׁם קְעוּזָם. וְלֹא הָיוּ יוֹכְלִים לְהַגָּל מִשֵּׁם, לְפִי שֶׁאִם לֹא נִשְׁתַּעֲבַד יוֹסֵף לֵאחֹר בַּתַּחֲלִילָה, הָיוּ

כַּט. לְשׁוֹן 'זִרְעָה', מוֹרָה עַל זְכוֹת שִׁישׁ לְאָדָם מִעֵינֵי הַדִּין, כְּמִבְּאֵר בְּבִרְכוֹת (יז, ב), חֵד אֲמַר, כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל נִזְוִינִן בְּצִדְקָה, וְהֵם נִזְוִינִן בְּזִרְעָה. וּפִירֵשׁ רִש"י, בְּזִרְעָה, בְּזִכּוֹת שְׁבִידִים. ^א עַל פִּי מִדְרַשׁ (בַּמִּדְבָּר יג כ), יַעֲקֹב וְיוֹסֵף שְׁבִידוֹתָם נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, שֶׁנִּאֲמַר 'גָּאֲלַת בְּזִרְעָה עֲמֹךְ בְּנֵי יַעֲקֹב סָלָה'. ^{אא} רֹאה סְנֵהדִרִּין (יט, ב), 'גָּאֲלַת בְּזִרְעָה עֲמֹךְ בְּנֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סָלָה', וְכִי יוֹסֵף יֵלֵד וְהֵלֵא יַעֲקֹב יֵלֵד, אֲלֵא יַעֲקֹב יֵלֵד, וְיוֹסֵף כִּילְכֵל, לְפִיכֵן נִקְרָא עַל שְׁמוֹ. וְזֶה לְשׁוֹן הַמִּדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (פֶּרֶשׁת נִשָּׂא סִימָן ל), אֲמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיוֹסֵף, יוֹסֵף וְכו', כְּדִי שִׁיגָלוּ יִשְׂרָאֵל גְּאוּלַת עוֹלָמִים, בְּזִכּוֹת יַעֲקֹב וּבְזִכּוֹתָהּ הֵם נִגְאָלִין, שֶׁנִּאֲמַר 'גָּאֲלַת בְּזִרְעָה עֲמֹךְ בְּנֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סָלָה'. וַעֲנִין עוֹד שְׁפָתָא אֲמַת (פֶּרֶשׁת וַיֵּשֶׁב תַּרְמ"ה, תַּרְנ"א), שׁו"ת תוֹרָה לְשִׁמְעָה (סִימָן קעא). ^{אב} עַל פִּי הַזֶּה (פֶּרֶשׁת וַיֵּשֶׁב קֶד, א). לְשׁוֹן הִילְקוּט חֲדָשׁ, אִילּוּלִי שִׁשְׁלְטוֹ הַשְּׁבָטִים עַל יוֹסֵף קוֹדֵם שִׁירֵד לְמִצְרַיִם, הָיוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁקַעֲיִם לְעוֹלָם בְּמִצְרַיִם. אֲבָל עַל יְדֵי שִׁשְׁלְטוֹ הַשְּׁבָטִים עַל יוֹסֵף מִתַּחֲלִילָה, וְאַח"כּ מֶלֶךְ עַל

וְזָהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב, 'גָּאֻלַּת בְּזֹרְעִי',
 דִּהְיִינוּ בְּכֶח הַדִּין שְׁמָה שְׁקֵנָה
 עֵבֶד קֵנָה רָבוּ (פסחים פח, ב), וְזָה הָיָה
 מִשּׁוּם 'בְּנֵי יַעֲקֹב וַיּוֹסֶף, בְּלוֹמֶר, בְּשִׁבִּיל

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

יוסף, וּמִתּוֹךְ כֶּךָ מְכָרוּהוּ בְנֵי יַעֲקֹב לְיוֹסֵף
 לְעֶבֶד - שִׁיחָה עֶבֶד. וּנְמָצָא, שְׁמָה שְׁהוּשָׁפַל
 יוֹסֵף עַד לַמְדִּירָגָה הַתַּחְתּוֹנָה, שִׁשְׁלָטוּ בּוֹ
 אַחֲיוּ וּמְכָרוּהוּ לְעֶבֶד, זֶה הָיָה הַסִּיכָה לְגִאוּלַּת
 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם^א, וְהָרִי עֲנִין זֶה דּוּמָה
 לַהֲמָבֹאֵר לְעִיל לַעֲנִין גִּאוּלַּת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי
 יִרְדָּתָם עַד עַפְרָל^ב.

בני יעקב שלטו מתחילה על יוסף
 כדי שלא תהיה הגאולה רק בזכות יוסף

וְאֵם תֹּאמַר - וְאֵם תִּרְצָה לְהַקְשׁוֹת עַל
 כֶּךָ^א, וְזָה צִרְךָ הֵינָה לְהַקְדִּים לַמַּלְכוּתוֹ שֶׁל
 יוֹסֵף, שִׁשְׁלָטוּ אַחֲיוּ עָלָיו - עַל יוֹסֵף, וְשִׁינְיָה
 שְׁם לְמִצְרַיִם כִּשְׁהוּא עֵבֶד בְּשִׁבִּיל שַׁעַל יְדֵי
 שִׁיּוּשָׁפַל לְהִיּוֹת עֶבֶד, יוֹכֵרָח לַעֲשׂוֹתוֹ מֶלֶךְ,

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

אַחֲיוּ בִּאֲחֻזַּת נַחֲלָתָם בֶּאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל, גִּאוּלָּה תִּהְיֶה
 לוֹ^א (וַיִּקְרָא כַה, מַח) 'וַחֲשֹׁב עִם קוֹנָהוּ' (שם כה, נא),
 וְהָרִי גֵרַע פְּדִיּוֹנוֹ וַיֵּצֵא עַל הַמַּחֲיָה וְעַל הַכִּלְכָּלָה, וְאֵף
 בְּכָל שָׂאֵר תַּכְסִּיסֵי מַלְכוּת נִגְה שִׁרְרָה כָּל יָמָיו
 בְּמִצְרַיִם, וְלַעֲוֹלָם הָיָה כְּפֹף וְנִכְנַע לְאִמְתָּה צָבֹר
 בְּקָהֶל ה', שָׁכַן כְּתִיב בִּאֲחֲיוּ (בְּרַאשִׁית נ, טז) 'וַיִּצְּוּ
 אֶל יוֹסֵף' אֶפִּילוֹ בְּשַׁעַת כְּנִיעָתָם אֵלָיו, אֲשַׁתְּכַחוּ
 יִשְׂרָאֵל דְּשִׁלְטוֹ עַל כּוֹלָהוּ. וְעֵינֵינוּ עוֹד בֹּאֲלִשְׁיָךְ
 (בְּרַאשִׁית לט, ג), וּבְדִבְרֵי רַבֵּינוּ (אֲסֹתָר אוֹת א).
 זֶד. כָּל מָה שְׁקֵנָה הָעֶבֶד קֵנָה רָבוּ, בֵּין שְׁמָצָא
 מִצִּיאָה, אוֹ תִנְתָּנוּ לוֹ מִתְנָה, כֵּן שִׁנְתָּנָה לוֹ הָאֲדוֹן, אוֹ
 אַחֵר, לֹא זָכָה בָּהּ, אֲלֹא הָיָה לְאֲדוֹן, בֵּין גּוֹף וּבֵין
 פִּירִיּוֹת. עַל פִּי שׁו"ע (וַיִּדֹּר סִימָן רַסוּ סכ"ב).
 זֶה. שְׁמִשׁוֹן שִׁנְעָשָׂה יוֹסֵף עֶבֶד, הוֹצֵרָךְ לְהַגְבִּיּוֹ
 וּלְמִנּוּתוֹ לְמֶלֶךְ. זֶה. הֵינֵינוּ שִׁירִידָתָם לְעַפְרָל הָיָה
 בְּשִׁבִּיל גִּאוּלַּתָם עַד לְרִקְעִי, וְכִמּוֹ כֵן, הוֹשָׁפַל יוֹסֵף
 לְעֶבֶד, בְּשִׁבִּיל שִׁיחָה נְעָשָׂה מֶלֶךְ, וַיּוֹכֵלוּ יִשְׂרָאֵל
 לְהַגָּאֵל. זֶה. הֵינֵינוּ עַל דְּבָרֵי הַמְּקוֹבָלִים, שֶׁהָיָה
 מוֹכֵרָח שִׁשְׁלָטוֹ הָאֲחִים עַל יוֹסֵף, וַיּוֹשָׁפַל לְהַמְכֹּר
 לְעֶבְדוֹת, בְּשִׁבִּיל שִׁיעָשָׂה מֶלֶךְ, שִׁיחָיו הַמִּצְרַיִים
 קִנּוּם לְיִשְׂרָאֵל, וַיְהִי שִׁיחָן בָּהֶם דִּין מָה שְׁקֵנָה עֶבֶד
 קֵנָה רָבוּ.

דין 'מה שקנה עבד קנה רבו' גרמה לגאולת מצרים

וְזָהוּ מָה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב, 'גָּאֻלַּת בְּזֹרְעִי'
 עִמָּךְ, דִּהְיִינוּ שְׁגִאֻלַּת אוֹתָם, בְּכֶח 'הַדִּין' -
 הַהִלְכָה, שְׁכָל מָה שְׁקֵנָה הָעֶבֶד דְּבַר
 שְׁבִימּוֹן, מִצִּיאָה אוֹ מִתְנָה, קֵנָה רָבוּ - נְעָשָׂה
 קִנּוּי לְאֲדוֹנָיו, שִׁיד הָעֶבֶד כִּיד רָבוּ^א (פסחים
 פח, ב), וְעַל כֵּן, יוֹסֵף שִׁיחָה בְּתַחֲלִילָה כִּמּוֹ עֶבֶד
 לְאֲחִיו, לְאַחֵר מִכָּן כְּשִׁמְלָךְ עַל מִצְרַיִם, הָרִי
 זֶה כִּאִילוֹ כָּל אַחֲיוּ - שִׁיחָיו כִּמּוֹ 'רַבְבִּים' שֶׁל
 יוֹסֵף, מַלְכוּת עַל מִצְרַיִם, וְלִכָּן כִּשְׁנִשְׁתַּעֲבֹדוּ
 יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם, לֹא הָיָה זֶה שְׁעִבּוֹד גָּמוֹר,
 וְהָיָה יִשְׂרָאֵל רִאשׁוֹנִים לְהַגָּאֵל, וְזָה הָיָה מִשּׁוּם
 'בְּנֵי יַעֲקֹב וַיּוֹסֶף, בְּלוֹמֶר, בְּשִׁבִּיל הַשְׁנָאָה
 שִׁיחָתָה בִּינֵיהֶם - בֵּין הָאֲחִים בְּנֵי יַעֲקֹב, לְבֵין

לשלטו עליו. זֶה. זֶה לִשׁוֹן הָעֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת,
 וְהַסִּכִּימָה בּוֹה דַּעַת הָעֲלִיוֹנָה, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה 'לְעֶבֶד
 נִמְכָּר יוֹסֵף' (תְּהִלִּים קה, יז) בְּרִשׁוֹת אַחֲרֵת מִעֲרֵי
 הַעַמִּים, אֲלֹא בְּתַחֲלִילָה שִׁשְׁלָטוּ בּוֹ אַחֲיוּ בְּרִשׁוֹת
 הַקְּדוּשָׁה, וְאַחֵר כֵּךְ יִהְיֶה 'הוּא מוֹשֵׁל בְּכָל אֶרֶץ
 מִצְרַיִם' (בְּרַאשִׁית מה, כו) לְמַחֲסָה וּלְמַסְתוֹר מִשְׁעִבּוֹדָן
 שֶׁל יִשְׂרָאֵל תַּחַת יַד מִצְרַיִם, כִּמְבֹאֵר בְּזוֹהָר (פֶּרֶשֶׁת
 וַיִּשְׁב קֶפֶד, א), שֶׁהָרִי גִזִּירַת 'וְעִבְדוֹם' (בְּרַאשִׁית טו, יג)
 שְׁנִיאֲמָרָה בֵּין הַבְּתָרִים, חִיבָה 'עִבְדוֹת' מִמֶּשׁ,
 וְנִתְקַיֵּימָה בְּיוֹסֵף שֶׁהָיָה גּוֹפּוֹ קִנּוּי לְמִצְרַיִם, וְאִילוֹ
 יִרַד שֶׁם עִם שְׁעִבּוֹד הַגּוֹף וְלֹא שִׁשְׁלָטוּ בּוֹ אַחֲיוּ
 בְּתַחֲלִילָה, אֲלֹא הָיָה נִשְׁבָּה מִמְדִּינִים אוֹ יִשְׁמַעֲאֵלִים
 וְנִמְכָּר שָׁם, הָיָה אֲפִשֵּׁר לְהִטְמַע בִּינֵיהֶם לְעוֹלָם,
 וְנִגְרַע שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל ח"ו מִי קִימָנוּ, שֶׁהָרִי דִּין עֶבֶד
 עֲבָרִי לְצֹאת בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף כְּשִׁנְמִכָּר לְעַקֵּר, אִינוּ אֲלֹא
 בְּמוֹכֵר יִשְׂרָאֵל, וְאֵף עַל פִּי שִׁיּוּסָף הָיָה מֶלֶךְ אַחֵר
 כֵּךְ, וְהַמִּצְרַיִם הָיוּ עֲבָדִים אֵלָיו בְּמַעַט קִנּוּי הַגּוֹף
 שֶׁהָיָה אוֹתָם בְּלָחֶם, מִכָּל מְקוֹם יֹאמְרוּ מִקְרָה הוּא
 לְעֶבֶד מִשּׁוֹל בְּשָׂרִים, וְהֵם אֲמָרוּ (שם מו, כה) 'וְהֵינֵינוּ
 עֲבָדִים לְפִרְעָה' וְלֹא לָךְ, וְאֵין צִרְךָ לּוֹמֵר אַחֵרִי
 שִׁנְשַׁתְּעִבְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, כִּי גַם בְּמַלְכוּתוֹ שֶׁל
 יוֹסֵף לֹא יוֹעִיל וְלֹא יִצִּיל. אֲבָל עֲכָשִׁיו שִׁמְכּוּרוֹהוּ

וַיֵּשׁ לְזֹמֶר, שָׁאוּ הָיוּ כָּל בְּנֵי יַעֲקֹב כְּפֹפִים
לְיוֹסֵף, שֶׁהוּא לְבָדוּ יֵשׁ לוֹ מַעֲנָה
וְדִין לְהוֹצִיאָם לְחֵרֹת. וְלָכֵן מִתְחִלָּה שְׁלָטוֹ
אֲחִיו עָלָיו, וְאַחֵר כָּךְ שְׁלָט הוּא עַל
הַמִּצְרָיִים, וּבִזָּה 'בְּנֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סָלָה'.

וְהָלֹא אֶפְלוּ אִם הָיָה הוֹלֵךְ שָׁם בְּעַצְמוֹ
כְּלִי שֵׁם עֶבֶד, וְהָיָה נַעֲשֶׂה מְלָךְ שָׁם
עַל הַמִּצְרָיִים, הָיוּ הַמִּצְרָיִים קְנוּיִים לוֹ
לְעֶבְדִּים, וְיִהְיוּ הַמִּצְרָיִים עֲבָדִים לְכָל
בְּנֵי יוֹסֵף.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

בזכות מה שיוסף מלך על מצרים מקודם,
לא היה השעבוד של ישראל למצרים שעבוד
שלם, ולשאר בני יעקב לא היה זכות וחלק
במה שנגאלו ישראל ממצרים.^מ

וְלָכֵן מִתְחִלָּה שְׁלָטוֹ אֲחִיו עָלָיו, וְאַחֵר כָּךְ
- כשנעשה מלך, שְׁלָט הוּא עַל הַמִּצְרָיִים,
וּבִזָּה 'בְּנֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סָלָה' - שלא שלט
יוסף על אחיו, ולא נעשו כפופים ליוסף,
אלא יציאת ישראל ממצרים היתה גם בזכות
בני יעקב, דהיינו מה ששלטו בתחילה על
יוסף, ונגאלו ישראל מן הדין, משום שמה
שקנה עבד קנה רבו, וכמו שנתבאר, וגם
בזכות יוסף.^{מא}

וְהָלֹא כִּיוֵן שֶׁהֵעִיקָר הוּא שִׁיחִיו הַמִּצְרָיִים
עֲבָדִים לְיוֹסֵף, אִם כֵּן, אֶפְלֹא אִם הָיָה הוֹלֵךְ
שָׁם בְּעַצְמוֹ כְּלִי שֵׁם עֶבֶד לְהֵאחִים שְׁלוֹ,
וְאַחֵר פִּתְרוֹן חִלּוֹם פִּרְעֹה הָיָה נַעֲשֶׂה מְלָךְ,^{מב}
שָׁם עַל הַמִּצְרָיִים, הָיוּ הַמִּצְרָיִים קְנוּיִים לוֹ
לְעֶבְדִּים, וְיִהְיוּ הַמִּצְרָיִים עֲבָדִים לְכָל בְּנֵי
יוֹסֵף בְּלִבָּד, וְלֹא לְבְנֵי יַעֲקֹב, גַּם זֶה הָיָה
מוֹעִיל שֶׁהִשְׁעִבּוּ שְׁנִשְׁתַּעֲבְדוּ יִשְׂרָאֵל
לְמִצְרַיִם, לֹא יִהְיֶה שְׁעִבּוֹד שְׁלָם וְגִמּוּר.^{מג}

וַיֵּשׁ לְזֹמֶר, שָׁאוּ - אִם יוֹסֵף לֹא הָיָה
מִשְׁוֹעֲבֵד תְּחִילָּה לְאֲחָיו בְּנֵי יַעֲקֹב, הָיָה כָּךְ
בְּנֵי יַעֲקֹב כְּפֹפִים לְיוֹסֵף, לִפִּי שֶׁהוּא לְבָדוּ
יֵשׁ לוֹ מַעֲנָה וְדִין לְהוֹצִיאָם לְחֵרֹת - שֶׁרָק

ציונים ומקורות

משוקעים במצרים לעולם. ועוד נרמז בכך שהגאולה
היתה אף בזכות 'בני יעקב', ולא היו כפופים ליוסף,
שמה שבתחילה שלטו בני יעקב על יוסף [מחמת
השנאה ביניהם], גרם שלא ישלוט יוסף על בני יעקב
שליטה גמורה, אלא יהיו בני יעקב עומדים בפני
עצמם, לשלוט על מצרים. ועומק הדברים
הוא, ששני הענינים שנתבארו בכוונת הכתוב 'משם
יקבץ ומשם יקח' לענין גאולת ישראל מגלותם,
נרמזו בפסוק זה לענין גאולתם ממצרים, והיינו
שמתוך שהגיע יוסף לשפלות היותר גדולה, זכו
לגאולה. ועוד, שבני יעקב עמדו בשווה ליוסף,
לענין זכותם לגאול את ישראל, ולא הוצרכו להיות
כפופים ליוסף, נמצא שהיו כל ישראל באחדות בזמן
גאולתם, וכמו שנתבאר לעיל, שעל ידי האחדות הם
נגאליים.

א. מצינו שהיה יוסף מלך ממש, כמבואר בפרקי
דרכי אליעזר (פרק יא) שהיה מלך מסוף העולם עד
סופו, לאחר ארבעים שנה שהיה משנה למלך. וכן
מבואר בלשון הוזהר (פרשת וישב קפד, א) שהובא
בהערה לעיל, שהיה יוסף מלך. ^{מב} ראה
בלשון העשרה מאמרות שהובא לעיל בהערה,
שמיישב הקושיא באופן אחר. ^{מג} ונמצא שלא
היו כלל ישראל מאוחדים בענין זה, ועדיין לא נתקן
לגמרי השנאה שהיתה בין בני יעקב ויוסף, והרי
נתבאר לעיל שישאל נגאליים רק כששלום ביניהם.
^{מד} ביאור דברי רבינו, ששני עניינים השייכים
לגאולת ישראל ממצרים, נרמזו בפסוק אחד, כיון
שמענין אחד הם, שבפסוק 'בני יעקב ויוסף' נרמז
תחילת הדבר מה שהשנאה שהיתה בין בני יעקב
לבין יוסף, גרמה את הגאולה, שלא יהיו ישראל

פרשת וילך

א

עב"ל. והוא תימא. ובספר עמק הלכה (פרשת מסעי ד"ה ואחרון) כתב בזה פרוש יפה, ועיין שם.

ולדידן נראה לומר, דאיתא בזהר, פרשת בהעלותך (קנה, ב),

מדרש פליאה (בפרשתינו), 'בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' (דברים לא, ב), ביום הזה נולדתי וביום הזה אמות, הדא הוא דכתיב (שם לה, ח) 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה',

מאמרם ז"ל 'בן מאה ועשרים שנה' וכו' ביום זה נולדתי ביום זה וכו' הדא הוא דכתיב 'ולא קם נביא עוד'

זרע שְׁמִשׁוֹן המבאר

א

חיי משה רבינו וגדלותו היו בזכות דוד המדבר, ובזמן שהיו קיימים

קם נביא עוד בישראל כמשה, עב"ל. ומדרש זה הוא תימא - תמוה, מהי השייכות של מיתת משה ביום לידתו, עם מה שלא קם עוד נביא כמותו. ובספר עמק הלכה (פרשת מסעי ד"ה ואחרון)¹ כתב בזה פרוש יפה, ועיין שם.

דברי הזהר שמשה מת מפני שקילל את עצמו

ולדידן נראה לומר, בהקדם מה דאיתא בזהר פרשת בהעלותך (קנה, ב)², דמצינו

דקדוק בשייכות מיתת משה ביום לידתו עם הפסוק 'לא קם נביא כמשה'

איתא במדרש פליאה (בפרשתינו), על הפסוק (דברים לא, ב) 'בן מאה ועשרים שנה אנכי היום', שכן אמר להם משה לבני ישראל, 'היום' - שהוא יום מותי, נשלמו לחיי מאה ועשרים שנה, שביום הזה - בז' באדר נולדתי, וביום הזה עצמו אמות, הדא הוא דכתיב (שם לה, ח) 'ולא

ציונים ומקורות

א, ה), ביום שמת צדיק נולד צדיק אחר, וצדיק נמשל כשמש, וזה 'זרח השמש', ר"ל שנולד צדיק אחר בשעה שבא השמש, בזמן שמת איזה צדיק. לפי זה מצינו למימר, דלפעמים אין צריך הצדיק להשלים שנותיו מיום ליום, כדי שלא יהא רעה באותו יום שיגין על לידתו של אותו צדיק, כיון דיש זכות של צדיק אחר שנולד ביום זה. אבל זה אינו, אלא אם אותו צדיק אחר הוא צדיק כמותו שמת באותו יום. והשתא מובן 'בן מאה ועשרים שנה אנכי היום', ביום זה נולדתי וביום זה אמות, ומפרש המדרש, למה היה דוקא מיתת משה ביום שנולד, ואי משום שלא יהיה רעה באותו יום, הא נולד צדיק אחר כנ"ל, לזה קאמר 'לא קם עוד נביא כמשה', כנ"ל וק"ל. ד. זה לשון הזהר, 'ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש' וגו' (במדבר יא, טז), אמר ליה קודשא בריך הוא, את בעי מותא בכל זמנא, הרי לך (שם)

א. לשון הפסוק, 'ויאמר אלהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וה' אמר אלי לא תעבר את הירדן הזה'. ב. לשון הפסוק, 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים'. ג. וזה לשונו 'הקדמה', משום הכי הוצרך הצדיק למות ביום לידתו, כדי שלא יהיה רעה ח"ו בזה היום שמת בו הצדיק וכו'. אבל אם מת ביום לידתו, הלידה שלו מגינה מן הפורענות וכו'. בשם אחי הגדול ממני, הרבני המופלג מר' יצחק, ואחר כך שמעתי מפי ש"כ הרב המאור הגדול כבוד מו' נפתלי הערץ אב"ד ור"מ דקהלתנו ק"ק לבוב והגליל וכו', איתא במדרש פליאה 'בן מאה ועשרים שנה היום', ביום זה נולדתי וביום זה אמות, הדא הוא דכתיב 'לא קם נביא עוד כמשה', והוא תמוה. ויבואר על פי הקדמה הנ"ל, רק נקדים מה שאמרו חז"ל (יומא לה, ב) 'זרח השמש ובא השמש' (קהלת

אָסִיפֹת שְׂבָעִים זָקֵנִים, וְהַתְנַבְּאוֹ אֱלֹדֶד
וּמִיֶּדֶד שְׁמִימוֹת מֹשֶׁה, עכ"ל. וּלְפִי זֶה,
הָיִינוּ יוֹכֵלִים לִמְעַן וְלוֹמַר, חֵם וְשָׁלוֹם,
שְׁמֹשֶׁה מֵת בְּשִׁבִּיל שְׁקָלָל אֶת עֲצֻמוֹ
וּמִסֵּר עֲצֻמוֹ לְמִיתָה, וְהוּא גִנְאִי
לְמוֹשֶׁה.

דְּכַמָּה פְּעָמִים מֹשֶׁה רָבֵנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם
הַשְּׁלוֹם מִסֵּר עֲצֻמוֹ לְמִיתָה עַל
יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִתְקַבְּלוּ דְבָרָיו, וּפְעַם
אַחַת מִסֵּר עֲצֻמוֹ לְמִיתָה מִתּוֹךְ רִגְזוֹ,
וְעָשָׂה פְרוֹת, דִּהְיִינוּ בְּמִתְאַוְנִים שְׁאִמֵּר
(במדבר י"א, טו) 'הֲרַגְנִי נָא', מִיָּד הָיָה

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

'הֲרַגְנִי נָא', שהרי מִיָּד לאחר שאמר משה כן,
הָיָה אָסִיפֹת שְׂבָעִים זָקֵנִים, וְהַתְנַבְּאוֹ אֱלֹדֶד
וּמִיֶּדֶד, שְׁמִימוֹת מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר¹, עכ"ל.

המדרש משמיענו שמיתת משה
מחמת מילוי ימיו ולא מחמת הקללה

וּלְפִי זֶה, הָיִינוּ יוֹכֵלִים לִמְעַן וְלוֹמַר חֵם
וְשָׁלוֹם, שְׁמֹשֶׁה מֵת קוֹדֵם זְמָנוֹ, בְּשִׁבִּיל
שְׁקָלָל אֶת עֲצֻמוֹ, וּמִסֵּר אֶת עֲצֻמוֹ לְמִיתָה,
וְאִמְרָה זֶה עָלָיו, הוּא גִנְאִי לְמוֹשֶׁה. וְלִכְּנֹ

כַּמָּה פְּעָמִים, שְׁמֹשֶׁה רָבֵנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם מִסֵּר
עֲצֻמוֹ לְמִיתָה עַל יִשְׂרָאֵל - שְׂבִיקֵשׁ מִהֻקְבָּהּ
שְׂמִיתָנוּ, כְּדִי לִכְפֹּר בְּכֵן עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִתְקַבְּלוּ דְבָרָיו, וּפְעַם אַחַת
מִסֵּר עֲצֻמוֹ לְמִיתָה, וְלֹא כְּדִי שִׁיתְכַּפְּרוּ
יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי זֶה, אֲלֵא מִתּוֹךְ רִגְזוֹ - כַּעֲסוֹ,
וְעָשָׂה פְרוֹת - וְאֵז הוֹעִילוֹ דְּבָרָיו, שֶׁמִּחֲמַת זֶה
מֵת, דִּהְיִינוּ בְּמַעֲשֵׂה שֶׁל הַמִּתְאַוְנִים (במדבר
פרק י"א)², שְׁאִמֵּר אֵז מֹשֶׁה לְהֻקְבָּהּ (פסוק טו)³,

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

את ישראל לארץ]. וּבִלְקוּט חֹדֶשׁ מֹשֶׁה
וּמַעֲלָתוֹ, וְדוֹרוֹ וּמַעֲלָתוֹ, וּמַעֲלָת כָּל הַנְּבִיאִים, אוֹת פֶּזֶז,
הִבִּיא דְּבַר זֶה, בְּלִשׁוֹן הַדּוֹמָה לְלִשׁוֹן שֶׁהוּבָא כֹאן, וְזֶה
לְשׁוֹנוֹ, מִצִּינוֹ כִּמָּה פְּעָמִים, שֶׁמִּסֵּר מֹשֶׁה רַבִּינוּ ע"ה
אֶת נַפְשׁוֹ לְמִיתָה בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִתְקַבְּלוּ דְּבָרָיו,
וּפְעַם אַחַת שֶׁמִּסֵּר נַפְשׁוֹ לְמִיתָה מִתּוֹךְ רִגְזוֹ וְעָשָׂה
פְּרוֹת, דִּהְיִינוּ בְּמִתְאַוְנִים, שֶׁאִמֵּר (במדבר י"א, טו)
'הֲרַגְנִי נָא', מִיָּד הָיָה אָסִיפֹת שְׂבָעִים זָקֵנִים, וְהַתְנַבְּאוֹ
אֱלֹדֶד וּמִיֶּדֶד שְׁמִימוֹת מֹשֶׁה. ה. כְּתוּב (במדבר
טו, א), 'וַיְהִי הַיּוֹם כְּמִתְאַוְנִים רַע בְּאֲזִי ה' וַיִּשְׁמַע ה'
וַיִּחַר אַפּוֹ וַיִּבְכְּעַר בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל כִּלְקָצָה הַמִּתְנַהֵּגִים.
ו. לִשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וְאֵם כָּכָה אֶת עֹשֶׂה לִּי הֲרַגְנִי נָא הֲרַג
אִם מִצְּאִיתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֵל אֲרָאָה בְּרַעְיָתִי.
ז. כְּתוּב (שם י"א, טו-יז), 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֶסְפָּה
לִּי שְׂבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעָתָּ כִּי הֵם זָקֵנִי
הָעֵם וְשִׁטְרֵי וְלִקְחָתָם אִתָּם אֵל אֶהְיֶה מוֹדֵעַ וְהַתְנַבְּאוֹ
שֶׁם עֲמֹן, וְהִרְדֵּיתִי וְהִבְרִיתִי עִמָּךְ שֶׁם וְאַצְלִיתִי מִן הָרוּחַ
אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשִׁמְתִּי עֲלֵיהֶם וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ בְּמִשְׁחֵי הָעֵם
וְלֹא תִשָּׂא אִתָּהּ לְבָדָךְ. ח. כְּתוּב (שם י"א,
כז-כח), וַיֵּרֶד ה' בְּעָנָן וַיִּדְבֹּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר מִן הָרוּחַ
אֲשֶׁר עָלֶיךָ וַיִּתֵּן עַל שְׂבָעִים אִישׁ חֲזָקִים וַיְהִי כְּנֹחַ
עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסְפוּ, וַיִּשְׂאָרוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים
בְּמִתְנַהֵּג שֶׁם הָאֶחָד אֱלֹדֶד וְשֶׁם הַשֵּׁנִי מִיֶּדֶד וַתִּתֵּן עֲלֵיהֶם
הָרוּחַ וְהָמָּה בְּפִתְחֵיהֶם וְלֹא יָצְאוּ הֵאָהָלָה וַיִּתְנַבְּאוּ
בְּמִתְנַהֵּג. וּבִסְנַחֲדְרִין (יז, א) אֵיתָא, וְזֶה נִבְּוָה
נִתְנַבְּאוּ, אִמְרוּ מֹשֶׁה מֵת, יְהוֹשֻׁעַ מְכַנֵּס אֶת יִשְׂרָאֵל

וְאַצְלִיתִי מִן הָרוּחַ' וגו', תֵּא חֲזִי, דִּהֲכָא יַדַּע מֹשֶׁה
דְּאִיהוּ יָמוּת, וְלֹא יִיעוֹל לְאַרְעָא, דִּהָא אֱלֹדֶד וּמִיֶּדֶד
מְלֵה דָא הוּא אִמְרִי, עַל דָּא, לֹא לְבַעֵי לִיָּה לֵאנִישׁ
בְּשַׁעְתָּא דְּרוּגָזָא שְׂאִרִי בִיָּה, לְלִטְיָא גְרַמִּיה, דִּהָא כִּמָּה
קִיָּמִי עֲלֵיהּ דְּמַקְבִּילִי הֵהִיא מְלֵה. בְּזִמְנָא אֹחֲרָנָא
דְּבַעַא מִיתָה, לֹא קִבִּילוּ מְנִיָּה, בְּגִין דְּכָלָא לְתוֹעֲלָתָא
דִּישְׂרָאֵל הוּהוּ, הִשְׁתָּא לֹא אִיהוּ, אֲלֵא מְגוֹ רִגְזָא
וְדוּחָקָא, וּבְגִין כֵּן קִבִּילוּ מְנִיָּה, וְעַל דָּא אִשְׁתְּאִרוּ
לְבַתָּר אֱלֹדֶד וּמִיֶּדֶד, וְאִמְרוּ דָּא, דְּמֹשֶׁה יִתְכַּנִּישׁ,
וַיְהוֹשֻׁעַ יִיעוֹל לִן לִישְׂרָאֵל לְאַרְעָא [אִמֵּר לוֹ הֻקְבָּהּ
לְמוֹשֶׁה, בְּכָל עַתָּה מִבְּקַשׁ אֶת הַמּוֹת, הֲרִי לָךְ
וְאַצְלִיתִי מִן הָרוּחַ' וגו', שְׂאִנִּי אֲצִיל מִרוּחַ הַנִּבְּוָה
שְׁעִלִיךְ עַל הַשְּׂבָעִים אִישׁ, שִׁיְהִיו מִתְנַבְּאִים בְּמִקְוֶמְךָ,
וְאִתָּה תְּמוֹת בַּמִּדְבָּר, כְּמוֹ שְׂבִיקֵשְׁתָּ. בָּא וְרָאָה, שְׂכָאן
יַדַּע מֹשֶׁה שְׂמִימוֹת וְלֹא יִכְנֵס לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרִי
אֱלֹדֶד וּמִיֶּדֶד הִיוּ מִתְנַבְּאִים כֵּן. וְעַל כֵּן, בְּשַׁעֲה
שֶׁהָאֵדָם שְׂרִוי בְּכַעֲס, יוֹהֵר שְׁלֵא יִקְלַל אֶת עֲצֻמוֹ, כִּי
כִּמָּה צִיּוֹנִים עוֹמְדִים עָלָיו, שֶׁמְקַבְּלִים אֶת דְּבָרֵי
קִלְלָתוֹ. בְּזִמְנָא אַחֵר שְׂבִיקֵשׁ מֹשֶׁה אֶת הַמִּיתָה, דִּהְיִינוּ
בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגֵל, לֹא קִבִּילוּ מִמֶּנּוּ, וְלֹא נִתְקִימוּ דְּבָרָיו,
לְפִי שְׁכָל כּוֹוֹנָתוֹ בִּזְוָה הִיָּה לְתוֹעֲלָתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל
שִׁיתְכַּפְּרוּ. אֲבָל עַתָּה לֹא אִמֵּר דְּבַר זֶה אֲלֵא מִתּוֹךְ כַּעֲס
וְדוּחָק, שֶׁנִּצְטַעַר מִמֶּה שֶׁהִסְפִּסְתָּ הַתְּלוּנָנוּ עַל הַמֶּךְ,
עַד שֶׁאִמֵּר 'לִמָּה הִרְעוֹת לְעַבְדְּךָ' וְכו'. 'הֲרַגְנִי נָא הֲרֹג',
וְעַל כֵּן, נִשְׂאָרוּ אַחֵר כֵּן אֱלֹדֶד וּמִיֶּדֶד בְּמִתְנַהֵּג, וְאִמְרוּ
דְּבַר זֶה, שֶׁמֹּשֶׁה יֹאסֵף אֶל עַמּוֹ וְיָמוּת, וַיְהוֹשֻׁעַ יִכְנִיס

לו הַיָּמִים, אַחֲרֵי שֶׁנִּתְקַצְרוּ לוֹ הַשָּׁנִים, מִכָּל שָׁבֹן הַיָּמִים. אֲלֵא וְדֹא יִשְׁמַת בְּשִׁבִּיל שֶׁהֵגִיעַ קִצּוֹ, וְלֹא מִחֲמַת הַקִּלְקֵלָה שֶׁמִּסֵּר עֲצָמוֹ לְמִיתָה.

וּמִבֵּיָא רֵאִיָּה מֵהַפְּסוּק וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה,

דְּלִבְאֹרְהָ קָשָׁה, מַה בָּא הַפְּתוּב הַזֶּה לְלַמְּדֵנוּ, וּמֵאֵי נִפְקָא לָן מִיָּנִיָּה. וְעוֹד, שֶׁהוּא דִּבֶּר הַנִּרְאָה לְעֵינֵינוּ, אִם יָקוּם אַחֲרֵי כְּמוֹהוּ אוֹ לֹאוּ. וְאִם נֹאמַר שֶׁהַפְּתוּב

וְלִבֵּן הַמִּדְרָשׁ הַנ"ל בָּא לְאַפּוֹקֵי סִבְרָא זו, 'בֵּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה' וְכו',

בְּיוֹם זֶה נולדתי וּבְיוֹם זֶה אָמוּת, שֶׁזֶה הוּא מְלֹוי הַיָּמִים שֶׁנִּגְזַר עָלָי מֵעַת לְדָתִי, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁלֵּם שְׁנוּתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים וְכו' (סוטה יג, ב), וְסִפַּת מִיתָתִי לֹא

הִיְתָה מִחֲמַת פֶּעַם, חֵם וְשָׁלוֹם, וְהִרְאִיָּה, שֶׁבְּיוֹם זֶה נולדתי וּבְיוֹם זֶה אָמוּת. דֹּא יִתְיָמָא שְׁקִלְלָא אֶת עֲצָמוֹ, וּמִשּׁוּם הָכִי נִתְקַצְרוּ שְׁנוּתָיו, מַה פֶּעַם הָיָה לְהַשְׁלִים

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

שֶׁבֶן שִׁתְקַצְרוּ הַיָּמִים, וְלֹא יָמוּת בְּיוֹם לִידְתּוֹ. אֲלֵא וְדֹא, יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִמֶּה שֶׁנִּתְמַלְאוּ יָמָיו, וּמֵת בְּיוֹם שְׁנוֹלָד, שֶׁמִּשְׁמַת מֵת בְּשִׁבִּיל שֶׁהֵגִיעַ קִצּוֹ, וְלֹא מִחֲמַת הַקִּלְקֵלָה שֶׁמִּסֵּר עֲצָמוֹ לְמִיתָה.

ממה ש'לא קם עוד נביא כמשה'
מוכח שלא מת מחמת הקללה

ועל כך מביא המדרש פליאה רֵאִיָּה נוספת, מֵהַפְּסוּק וְדֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה. דְּלִבְאֹרְהָ קָשָׁה - יֵשׁ לְדַקֵּק, מַה בָּא הַפְּתוּב הַזֶּה לְלַמְּדֵנוּ, וּמֵאֵי נִפְקָא לָן מִיָּנִיָּה - אִיזוֹ תוֹעֵלַת תְּבוּאָה לָנוּ כְּשֶׁנִּדְעַ שְׁלֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל עוֹד נְבִיא כְּמֹשֶׁה. וְעוֹד קָשָׁה, שֶׁהָרִי הוּא דִּבֶּר הַנִּרְאָה לְעֵינֵינוּ, אִם יָקוּם נְבִיא אַחֲרֵי כְּמוֹהוּ אוֹ לֹאוּ, וְלִמָּה צָרִיךְ הַפְּסוּק לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שְׁלֹא קָם נְבִיא כְּמֹשֶׁה, הֲלֹא נִדְעַ אֵת מַעֲצָמֵנוּ.

ציונים ומקורות

ומבאר הענין בדרך סוד. ואמנם אפשר, שהמדרש פליאה חולק על הזוהר, וסובר שמה שאמר 'הרגני נא', לא גרמה מיתתו. נראה כעין זה בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סימן תשפב), שכתב שיש מחלוקת בגמרא אם משה מת מחמת החטא של מי מריבה, או משום שנשלמו שנותיו]. י. לשון הגמרא, 'ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום', שאין תלמוד לומר 'היום', היום מלאו ימי ושנותי, ללמדך שהקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש, דכתיב (שמות כג, כו) 'את מספר ימין

הַמִּדְרָשׁ פְּלִיאָה הַנ"ל, בָּא לְאַפּוֹקֵי - לְהוֹצִיא מִסִּבְרָא זו, וְאִמַּר, שְׁלֹכְךָ אִמַּר מִשֶּׁה לְיִשְׂרָאֵל, 'בֵּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנִכִּי הַיּוֹם', בְּיוֹם זֶה נולדתי וּבְיוֹם זֶה אָמוּת, כְּלוּמַר, שֶׁזֶה הוּא מְלֹוי הַיָּמִים שֶׁנִּגְזַר עָלָי מֵעַת לְדָתִי, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁלֵּם שְׁנוּתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים וְכו' מִיּוֹם לִיּוֹם וּמִחוּדָשׁ לְחוּדָשׁ (סוטה יג, ב), וְסִפַּת מִיתָתִי לֹא הִיְתָה, מִשּׁוּם שֶׁנִּתְקַצְרוּ שְׁנוּתִי, מִחֲמַת הַקִּלְקֵלָה שֶׁקִּילְלָתִי אֶת עֲצָמֵי מִחֲמַת הַפֶּעַם חֵם וְשָׁלוֹם, אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁמִּלְאוּ יָמָי. וְהִרְאִיָּה לָכֵךְ, שֶׁהָרִי בְּיוֹם זֶה נולדתי וּבְיוֹם זֶה אָמוּת.

דֹּא יִתְיָמָא - שֶׁאִם תֹּאמַר שֶׁמִּשְׁמַת מֵת לִפִּי שְׁקִלְלָא אֶת עֲצָמוֹ, וּמִשּׁוּם הָכִי נִתְקַצְרוּ שְׁנוּתָיו, אִם כֵּן מַה פֶּעַם הָיָה לְהַשְׁלִים לֹא הַיָּמִים - שִׁימוּת בְּיוֹם לִידְתּוֹ, שֶׁאַחֲרֵי שֶׁנִּתְקַצְרוּ לֹא הַשָּׁנִים מִחֲמַת הַקִּלְקֵלָה, מִכָּל

לארץ. ט. היינו שלא נטעה לפרש כוונת הזוהר, שמה רבינו מסר עצמו למיתה כשאמר 'הרגני נא', שמה שאמרו בוהר שעל ידי דבריו אלו, נתבאר אלדד ומידד שמה ימות, הכוונה בזה שלכך לא הכניסם משה לארץ אלא יהושע, ולעולם נתמלאו ימיו של משה, ולא נתקצרו ימיו. וכן נראה מהמשך דברי הזוהר, שתמה וכי משה שהוא עניו הכעיס בדבריו בשביל כבוד עצמו, ומדוע מסר עצמו למיתה בגלל שבני ישראל בקשו ממנו אוכל. ומבאר הזוהר, שאכן אי אפשר לומר שמה מסר עצמו למיתה,

לֹא כֵן עֲבָדִי מֹשֶׁה. וְעוֹד, הִיָּה לוֹ לֹמֶר
'יָקוֹם', בְּלִשׁוֹן עֲתִיד. וְעוֹד, הִיָּה לוֹ לֹמֶר
'לֹא קָם נָבִיא כְּמֹשֶׁה, וּמָהוּ בִּישְׂרָאֵל.

וְחוּץ מִמָּה שֶׁדִּרְשׁוּ רַ"ל (ספרי וזאת הברכה
רמז שנו), יֵשׁ לֹמֶר, שֶׁהַכְּתוּב בָּא

בָּא בְּדִי לְהַרְבּוֹת בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, הֲלֹא
גַם לָזֶה אֵין צֶדֶק כָּלָל, שֶׁכֶּבֶר אָנוּ יוֹדְעִים
דְּמִי עָלָה שְׁמִים וְיִרַד כְּמוֹ מֹשֶׁה. וְעוֹד,
כֶּבֶר כְּתִיב שְׁאִין בְּשׁוֹם הַנְּבִיאִים כְּמוֹ
מֹשֶׁה (במדבר יב, ו-י) 'אִם יִהְיֶה נְבִיאֵכֶם וְכוּ'

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

בבירור. ולא היה הפסוק צריך להשמיענו
שוב, שלא היה שום נביא שמעלתו שוה
למעלת משה.

וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדֵּק בְּלִשׁוֹן 'וְלֹא קָם', שֶׁהִיָּה
לֹא לַפְסוּק לֹמֶר 'וְלֹא יָקוֹם עוֹד נָבִיא כְּמֹשֶׁה'
בְּלִשׁוֹן עֲתִיד, שֶׁהִיָּה בַּפְּשׁוּט כּוּוֹנֵת הַפְּסוּק
הִיא לַלְמַד, שְׁבִדּוּרֹת הַבָּאִים, לֹא יָקוֹם עוֹד
נָבִיא כְּמֹשֶׁה¹. וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדֵּק, שֶׁהִיָּה לֹא
לַפְסוּק לֹמֶר, 'לֹא קָם נָבִיא כְּמֹשֶׁה', וְלֹא הִיָּה
צָרִיךְ לַכְּתוּב 'בִּישְׂרָאֵל'. וּמָהוּ הַטַּעַם שֶׁכְּתוּב
'לֹא קָם נָבִיא בִּישְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה'.

משה זכה למעלותיו רק בזכות בני דורו

וְחוּץ מִמָּה שֶׁדִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְרַ"ל (ספרי וזאת
הברכה רמז שנו) מְתִיבֵת 'יִשְׂרָאֵל', שֶׁרַק¹⁰
בִּישְׂרָאֵל לֹא קָם נָבִיא כְּמֹשֶׁה, אֲבָל אֲצֵל
אוֹמוֹת הָעוֹלָם קָם נָבִיא כְּמוֹהוּ [בַּלְעָם], עוֹד
יֵשׁ לֹמֶר, שֶׁהַכְּתוּב בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁכָּל

וְאִם נֹאמֶר, שֶׁהַכְּתוּב בָּא לֹמֶר שֶׁלֹּא קָם
נָבִיא כְּמֹשֶׁה, בְּדִי לְהַרְבּוֹת בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה וּלְהַגְדִּילוֹ אֲצֵל בְּנֵי אָדָם כְּשִׁישְׁמָעוּ
כך. הֲלֹא גַם לָזֶה אֵין צֶדֶק כָּלָל, שֶׁכֶּבֶר אָנוּ
יוֹדְעִים, דְּמִי עָלָה לְשְׁמִים - הִיָּכֵן יֵשׁ עוֹד
בֶּן אָדָם, שֶׁעָלָה לְשְׁמִים לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה,
וּלְהַתְּפִלָּה עַל יִשְׂרָאֵל, וְיִרַד¹¹ מִשְׁמִים לָאָרֶץ,
כְּמוֹ מֹשֶׁה. וְעוֹד, שֶׁכֶּבֶר כְּתִיב בַּמָּקוֹם אַחֵר
בַּתּוֹרָה, שְׁאִין בְּשׁוֹם הַנְּבִיאִים אָדָם שֶׁהִיָּה
גָּדוֹל בַּחֲשִׁיבוֹתוֹ כְּמוֹ מֹשֶׁה, שֶׁנֹּאמֶר (במדבר
יב, ו-י)¹² 'אִם יִהְיֶה נְבִיאֵכֶם ה' בְּמִרְאָה אֲלֵיו
אֲתוֹדֵעַ בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ, לֹא כֵן עֲבָדִי מֹשֶׁה
בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא' - שֶׁלִּשְׁאֵר הַנְּבִיאִים,
אֵין הַקִּב"ה מִתְּגַלֶּה אֲלֵא בַּחֲלוֹם, וּמִרְאָה
לֵהֶם אֶת דְּבָרֵי הַנְּבוּאָה בְּדֶרֶךְ מִשַׁל וְחִידָה¹³,
מֵה שְׁאִין כֵּן בַּמִּשָּׁה, שֶׁהַקִּב"ה מִתְּגַלֶּה לוֹ
בַּחֲקִיץ, וּמִרְאָה לוֹ אֶת דְּבַר הַנְּבוּאָה

ציונים ומקורות

פנים אל פנים', ונאמר (במדבר יב, ח) 'זַמְנוֹתַי ה' יְבִיט',
כלומר שאין שם משל, אלא רואה הדבר על בוריו, בלא
חידה ובלא משל. הוא שהתורה מעידה עליו (שם)
'במראה ולא בחידות', שאינו מתנבא בחידה, אלא
במראה שרואה הדבר על בוריו. יד. שהרי על
'לשעבר' ראינו בעינינו שלא קם כמשה, וכעין מה
שהקשה רבנו לעיל בסמוך, וכן משמע פשט הכתוב
'ולא קם עוד'. וזה לשון הפסיקתא זוֹרְתָא (לקח טוב,
פרשת וזאת הברכה דף סח, א), ומהו 'ולא קם', כלומר, לא
קם ולא יקום עוד, אלא שדובר הכתוב בלשון קצרה.
ראה אור החיים (דברים שם) שפירש, שתיבת 'לא קם
'עוד', פירושו על העתיד. וכן כתב בספרו ראשון לציון
(יהושע א, א). וכן כתב בראש משביר (ר"ה כא, ב ד"ה
וכתבו). וראה שפתי כהן (דברים שם) שביאר טעם שלא
כתוב 'יקום'. ובדרשות הר"ן (דברים ד) כתב, שתיבת 'קם'
עומדת במקום הווה ומשמשת לשעבר ולעתיד. וראה
עוד, יד דוד (ר"ה כא, ב ד"ה בקש). טו. לשון
הספרי, 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה', בישראל

אמלא'. יא. מליצה זו על פי לשון הפסוק (משלי
ל, ד), 'מִי עָלָה שְׁמִים וְיִרַד מִי אֶסָף רוּחַ בִּקְפִּינִי מִי צָרָה
מִים בְּשִׁמְלָה מִי הָקִים כָּל אֶפְסֵי אֶרֶץ מִה שָׁמוּ וּמֵה שָׁם
בְּנוֹ פִי תִדַּע'. ובמדרש שם, 'מִי עָלָה שְׁמִים וְיִרַד', זה
משה. וכעין זה בזוהר (פרשת יתרו עט, א).
יב. לשון הפסוקים, 'וַיֹּאמֶר שְׁמָעוּ נָא דְבָרֵי אִם יִהְיֶה
נְבִיאֵכֶם ה' בְּמִרְאָה אֲלֵיו אֲתוֹדֵעַ בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ, לֹא
כֵן עֲבָדִי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא'. יג. זה לשון
הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פ"ז ה"ו), כל הדברים
שאמרנו הם דרך נבואה לכל הנביאים הראשונים
והאחרונים, חוץ משה רבינו רבן של כל הנביאים.
ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים,
שכל הנביאים בחלום או במראה, ומשה רבינו מתנבא
והוא ער ועומד, שנאמר (במדבר ז, פט) 'וּבִבּוֹא מֹשֶׁה אֶל
אֶהָל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל'. כל הנביאים
על ידי מלאך, לפיכך רואים מה שהם רואים במשל
וחידה. משה רבינו לא על ידי מלאך, שנאמר 'פה אל
פה אדבר בו', ונאמר (שמות לג, יא) 'וידבר ה' אל משה

הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל הַדּוֹרוֹת, וְלֹא מִצָּא דוֹר רָאוּי לְקַבֵּל הַתּוֹרָה אֲלֵא דוֹר הַמְּדַבֵּר, עכ"ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַפְּתוּב 'וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁחָה', שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁזֵמֶן נְתִינַת הַתּוֹרָה הַתְּחִיל בִּימֵי אַבְרָהָם, בְּדֹאמְרִינָן (ע"ז מ, א), שִׁיתָא אֲלֵפִי שְׁנֵין הָיָה עֲלֵמָא, שְׁנֵי אֲלָפִים תּוֹרָה. מְכַל

לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁכָל הַזְכוּת הַגְּדוֹל שֶׁהָיָה לוֹ לְמִשְׁחָה, לֹא הָיָה אֲלֵא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ ז"ל (ברכות לב, א) 'לֵךְ רֹד בִּי שְׁחַת עִמּוֹד' (שמות לב, ז), כָּלֹם נִתְּנִי לָךְ גְּדֻלָּה אֲלֵא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל, עֲכָשׁוּ שִׁישְׁרָאֵל חֲטָאוּ, לָמָּה לָךְ גְּדֻלָּה. וְכֵן הוּא בִּילְקוּט (שמעוני חבקוק רמז תסג) עַל פֶּסוּק (חבקוק ג, ו) 'עֲמֹד וַיִּמָּדֵד אֶרֶץ, מָדֵד

זרע שְׁמִישׁוֹן הַמְּבַאֵר

בְּרוּךְ הוּא אֵת כָּל הַדּוֹרוֹת, וְלֹא מִצָּא דוֹר שֶׁהָיָה רָאוּי לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, אֲלֵא דוֹר הַמְּדַבֵּר בַּלְבָּד, עכ"ל. הִרִי שְׁמִשָּׁה זָכָה לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, רַק בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ בְּדוֹרוֹ, שֶׁהָיוּ רְאוּיִים לָכֶךְ.

מַעֲלַת מִשְׁחָה בְּשִׁבִּיל דּוֹר, וְלֹכֵךְ כִּשְׁתֵּם דּוֹרוֹ נִסְתַּלַּק מִשְׁחָה וְזֶהוּ מָה שֶׁאָמַר הַפְּתוּב 'וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁחָה', שְׁבַא הַכְּתוּב לִיתֵן טַעַם עַל כֵּךְ שֶׁלֹּא קָם בְּיִשְׂרָאֵל נָבִיא כִּזֶּה שִׁיקְבַּל הַתּוֹרָה, עַד דּוֹרוֹ שֶׁל מִשְׁחָה³, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהַזְּמֵן שֶׁל נְתִינַת הַתּוֹרָה, הַתְּחִיל כְּבֵר בִּימֵי אַבְרָהָם, בְּדֹאמְרִינָן בַּגְמָרָא (ע"ז ט, א)⁴, שִׁיתָא אֲלֵפִי שְׁנֵין הָיָה עֲלֵמָא - שֶׁשֶּׁת אֲלָפֵי שָׁנָה עֲתִיד הָעוֹלָם לְהִתְקַיֵּם. וְשֵׁנִים אֵלֶּה,

הַזְכוּת הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיָה לוֹ לְמִשְׁחָה, שׁוֹכֵחַ לִהְיוֹת אֲבִי כָל הַנְּבִיאִים, וְלִקְבֹּל אֶת הַתּוֹרָה, לֹא הָיָה אֲלֵא בְּשִׁבִּיל - בַּעֲבוּר יִשְׂרָאֵל שֶׁל אוֹתוֹ הַדּוֹר, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁהֵם הָיוּ רְאוּיִים לְקַבֵּל הַתּוֹרָה, נִיתְּנָה הַגְּדוּלָּה לְמִשְׁחָה רַבִּינוּ שִׁיּוּכָל לְקַבְּלָהּ וּלִיתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל. וְכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בַּגְמָרָא (ברכות לב, א)⁵, עַל מָה שֶׁאַחֲרֵי חֲטָא הָעֶגְלָה אָמַר הַקֹּב"ה לְמִשְׁחָה (שמות לב, ז) "וְלֵךְ רֹד בִּי שְׁחַת עִמּוֹד", שֶׁכֵּךְ אָמַר לוֹ הַקֹּב"ה, כָּלֹם נִתְּנִי לָךְ גְּדֻלָּה אֲלֵא בְּשִׁבִּיל - בַּעֲבוּר יִשְׂרָאֵל, עֲכָשׁוּ שִׁישְׁרָאֵל חֲטָאוּ בַּחֲטָא הָעֶגְלָה, לָמָּה לָךְ גְּדֻלָּה. וְכֵן הוּא בִּילְקוּט (שמעוני חבקוק רמז תסג)⁶, עַל הַפֶּסוּק (חבקוק ג, ו) "וְעֲמֹד וַיִּמָּדֵד אֶרֶץ, מָדֵד [בְּדֶק] הַקְדוֹשׁ

ציונים ומקורות

הַרְרִי עַד שְׁחֹו גְּבָעוֹת עוֹלָם הַלִּיכּוֹת עוֹלָם לוֹ. ב. וְזֶהוּ שֶׁלֹּא כַּפִּירוּשׁ הָאוּר הַחַיִּים (דְּבָרִים שם), שֶׁתִּכַּת לֹא קָם 'עוֹד', פִּירוּשׁוֹ עַל הָעֵתִיד. וְרָאָה עוֹד כִּזֶּה, בַּהֲעֵרָה לַעֲיִל בַּסִּמּוֹן. כ.א. לְשׁוֹן הַגְמָרָא, תִּנָּא דְּבִי אֱלִיהוֹ, שֶׁשֶּׁת אֲלָפִים שָׁנָה הָיוּ הָעוֹלָם, שְׁנֵי אֲלָפִים תּוֹרָה, שְׁנֵי אֲלָפִים מִשְׁחָה, בַּעֲנוּתֵינוּ שֶׁרְבוּ יָצְאוּ מִהֵן מָה שֶׁיִּצְאוּ מִהֵן [שְׁעִדִּין לֹא זָכִינוּ שִׁיבּוֹא הַמִּשְׁחָה]. [שְׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא] שְׁנֵי אֲלָפִים תּוֹרָה מֵאִמַּת [מוֹנִים לָהֶם], אִי נִימָא מִמֶּתֶן תּוֹרָה עַד הַשְׁתָּא, לִיכָא כּוֹלִי הָאִי וְכוּ'. אֵלֶּה מִזּוֹת הַנִּפְסָא אֲשֶׁר עָשׂוּ בַּחֲרִין (בְּרַאשִׁית יב, ה), וְגַמִּירִי, דַּאֲבִרְהָם בַּהֲהִיא שְׁעֵתָא בֵּר חֲמִשִּׁין וְתִרְתִּי הוּוּ וְכוּ'. [וְרָאָה בַּהֲמִשְׁךְ דְּבִרִי הַגְמָרָא, וּבְדַבְרֵי רִשִׁי (ד"ה הִכִּי גִרְסִינִי דְּכִי), בִּיאוֹר הַחֲשֻׁבוֹן אֵיךְ מִשְׁנָה זֹה, וְעַד שָׁנָה אַרְבַּעַת אֲלָפִים שָׁנָה לְבִרְיַת הָעוֹלָם, יֵשׁ

לֹא קָם, אֲבָל בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם קָם, וְאִיזִה זֶה, זֶה בַּלַּעַם בֶּן בְּעוֹר. ז. לְשׁוֹן הַגְמָרָא, וְיִדְבֵּר ה' אֵל מִשְׁחָה לֵךְ רֹד, מֵאִי 'לֵךְ רֹד', אָמַר רַבִּי אֱלֵעִזֵּר, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁחָה, מִשְׁחָה רֹד מִגְדוּלְתֶךָ, כָּלֹם נִתְּנִי לָךְ גְּדוּלָּה אֲלֵא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל, וְעַכְשִׁיו יִשְׂרָאֵל חֲטָאוּ, אֵתָה לָמָּה לִי, מִיד תִּשֶׁשׁ כַּחוֹ שֶׁל מִשְׁחָה, וְלֹא הָיָה לוֹ כֹּחַ לְדַבֵּר. יז. לְשׁוֹן הַפֶּסוּק, וְיִדְבֵּר ה' אֵל מִשְׁחָה לֵךְ רֹד בִּי שְׁחַת עִמּוֹד אֲשֶׁר הָעֲלִיתִי מִצְרָיִם מִצְרִיִּים. יח. לְשׁוֹן הִילְקוּט, דְּבַר אַחֵר, 'עֲמֹד וַיִּמָּדֵד אֶרֶץ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, מִדֵּד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת כָּל הָאוֹמוֹת, וְלֹא מִצָּא אוֹמָה שֶׁהִיְתָה רְאוּיָה לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה אֲלֵא יִשְׂרָאֵל, וּמִדֵּד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת כָּל הַדּוֹרוֹת, וְלֹא מִצָּא דוֹר שֶׁהָיָה רְאוּי לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה אֲלֵא דוֹר הַמְּדַבֵּר. יט. לְשׁוֹן הַפֶּסוּק, 'עֲמֹד וַיִּמָּדֵד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְּפָצְצוּ

אָפּ מִשָּׁה. וְזֶהוּ שְׁמִשְׁמִיעֵנוּ הַכְּתוּב שֶׁל 'וְלֹא קָם נָבִיא' וְכו', פֿרי שְׁלֹא נֵאמַר שְׁמִשָּׁה מֵת בְּשִׁבִּיל שְׁקִלָּל אֶת עַצְמוֹ, חֵם וְשָׁלוֹם, אֲלֵא פֿרי לְהִיּוֹת עִם בְּנֵי דוֹרוֹ, הוֹאִיל שֶׁקֶבֶל מֵהֶם אֶת גְּדֻלָּתוֹ.

מָקוֹם, לֹא הָיָה יָכוֹל הַקְדוּשׁ פֿרוּךְ הוּא לְתַנָּה קֶדֶם, מִשּׁוֹם שְׁלֹא הָיָה עֲדִין הַדּוֹר רָאוּי לְקֶדֶד, וּבְשִׁנְיַע הַדּוֹר הָרָאוּי, בְּזִכּוֹת זֶה הַדּוֹר נוֹלֵד מִשָּׁה. וְלִכֵּן בְּשִׁמַּת זֶה הַדּוֹר, מִן הָרָאוּי שְׁמִיּוֹת

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

קָם נָבִיא עוֹד בִּישְׂרָאֵל, שׁוּהוּ עֵיקַר הַטַּעַם שֶׁלֹא קָם קוֹדֵם לָכֵן נָבִיא כְּמִשָּׁה, מִשּׁוֹם שֶׁהֵנִבִּיא בֹא עֲבוּרִם, וְהֵם עֲדִיין לֹא הָיוּ רָאוּיִם.

לֹא קָם בִּישְׂרָאֵל, בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל

וּמִבְּאֵר הַמְּדַרְשׁ פְּלִיאָה, שׁוּהוּ מֵה שְׁמִשְׁמִיעֵנוּ הַכְּתוּב שֶׁל 'וְלֹא קָם נָבִיא' וְכו' עוֹד בִּישְׂרָאֵל כְּמִשָּׁה, שְׁדַקְדַּק לֹמַר 'קָם' בִּלְשׁוֹן עֵבֶר, מִשּׁוֹם שֶׁעֵיקַר כּוּוֹנֵת הַפְּסוּק בֹּא פֿרי שְׁלֹא נֵאמַר שְׁמִשָּׁה מֵת בְּשִׁבִּיל שֶׁקֶבֶל אֶת עַצְמוֹ חֵם וְשָׁלוֹם, אֲלֵא יִדְעוּ שֶׁהַטַּעַם שֶׁקָם מִשָּׁה הוּא, פֿרי לְהִיּוֹת עִם בְּנֵי דוֹרוֹ - כְּלוּמַר, שֶׁנוֹלֵד בְּעֲבוּרִם, הוֹאִיל שֶׁקֶבֶל מֵהֶם אֶת גְּדֻלָּתוֹ, וְרַק מִחֲמַתָּם הָיָה לוֹ קִיּוֹם, וְכִמְשַׁמְעוֹת הַכְּתוּב בִּישְׂרָאֵל. וְלָכֵן כִּשְׁתֵּם דוֹרוֹ, נִסְתַּלַּק אָפּ הוּא.²²

וְלָכֵן הַתְּכוּיִן גַּם הַמְּדַרְשׁ פְּלִיאָה הֵנִל, שֶׁהֵבִיא רֵאיוֹה נֹסֶפֶת²³ מֵהַפְּסוּק 'לֹא קָם נָבִיא עוֹד בִּישְׂרָאֵל כְּמִשָּׁה', שֶׁמִּשָּׁה לֹא מִתְּחַמֵּת

נִחְלָקִים לְשׁלוּשָׁה, שֶׁהֵאלִפִּיִּים הַשְּׁנִיִּים הָרֵאשׁוֹנִים, נִגְזַר עַל הָעוֹלָם לְהִיּוֹת 'תוֹהוֹ' - שִׁמֵּם, כְּלוּמַר, בְּלֹא תוֹרָה. וּשְׁנֵי אֲלָפִים שָׁנָה הִבֵּאִים אַחֲרֵיהֶם, הֵם הַשְּׁנִיִּים שֶׁל תוֹרָה - וְאִינֵם עֲדִיין הַשְּׁנִיִּים הָרֵאשׁוֹנִים לִימּוֹת הַמִּשְׁחָה²⁴. וְשְׁנֵי אֲלָפִים הַשְּׁנִיִּים הָאֲחֵרִיִּים, הֵם הַשְּׁנִיִּים הָרֵאשׁוֹנִים, הֵם הַשְּׁנִיִּים הָרֵאשׁוֹנִים לִימּוֹת הַמִּשְׁחָה. וּמִבְּאֵר בְּגִמְרָא שֶׁם, שְׁנֵי אֲלָפִים תוֹרָה, הַתְּחִילוֹ כְּבֵר מִימּוֹת אֲבֵרָהֶם, כְּשֶׁהָיָה בֶן נ"ב שָׁנָה, וְהַתְּחִיל לְגִייר גִּרִּים²⁵, מִפֿעַל מָקוֹם, לֹא הָיָה יָכוֹל הַקְדוּשׁ פֿרוּךְ הוּא לְתַנָּה - לִיתֵּן אֶת הַתּוֹרָה קֶדֶם לְאוֹתוֹ דּוֹר הַמְּדַבֵּר, מִשּׁוֹם שְׁלֹא הָיָה עֲדִין הַדּוֹר רָאוּי לְקֶדֶד, וְלָכֵן 'לֹא קָם' בְּדוֹרוֹת אֵלּוּ, נָבִיא כְּמִשָּׁה הָרָאוּי לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה. וּבְשִׁנְיַע - וְכִשְׁהִגִּיעַ הַדּוֹר הָרָאוּי לְקַבֵּל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא דּוֹר הַמְּדַבֵּר, בְּזִכּוֹת זֶה הַדּוֹר נוֹלֵד מִשָּׁה - שֶׁהוּא הָרָאוּי לִיתֵּן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה. וְלִכֵּן בְּשִׁמַּת זֶה הַדּוֹר, מִן הָרָאוּי שְׁמִיּוֹת אָפּ מִשָּׁה, שֶׁהָיָה שִׁיכּוּתוֹ הָיָה רַק עִם דּוֹר זֶה. וְלָכֵן נֵאמַר 'וְלֹא

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

לְכָל, וְכַתּוּב בְּמָקוֹם אַחֵר, כִּפִּי שֶׁהִקְשָׁה רִבִּינוּ, אֲלֵא שֶׁהַפְּסוּק הַזֶּה הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה יָחִד עִם סִיפּוֹר פְּטִירוֹתָיו שֶׁל מִשָּׁה, בֹּא לְלַמְּדֵנוּ שֶׁהַטַּעַם מִדּוּעַ מִשָּׁה מֵת אִז, אִינוֹ מִחֲמַת שְׁקִילָּל אֶת עַצְמוֹ, אֲלֵא לְפִי שֶׁמַּעֲלָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה הִיָּתָה בְּזִכּוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁבִּאוֹתוֹ דּוֹר, וְכִיּוֹן שֶׁנִּסְתַּלַּק דּוֹר זֶה נִסְתַּלַּק גַּם מִשָּׁה. וְרֵאיוֹה לָכֵן, שֶׁהָיָה 'לֹא קָם' [בִּלְשׁוֹן עֵבֶר] 'נָבִיא כְּמִשָּׁה', בְּדוֹרוֹת הַקְּדוּמִּים, וְלֹא נִיִּתְּנָה הַתּוֹרָה בְּדוֹרוֹת אֵלּוּ, אָפּ שֶׁגַּם הֵם הָיוּ מִהַשְּׁנִיִּים הָרֵאשׁוֹנִים לְתוֹרָה. וּמוֹכַח מִזֶּה, שֶׁמַּעֲלָתוֹ וְגִדּוּלָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה הָיוּ רַק בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל, וְכִיּוֹן שֶׁהַדּוֹרוֹת הַקְּדוּמִּים לֹא הָיוּ רָאוּיִם לְנִתְּנַת הַתּוֹרָה, לָכֵן לֹא קָם בְּאוֹתָם דּוֹרוֹת נָבִיא כְּמִשָּׁה. לָכֵן כְּתוּב 'וְלֹא קָם' בִּלְשׁוֹן עֵבֶר, וְגַם לָכֵן הוֹכִירָה הַפְּסוּק לְכַתּוּב 'בִּישְׂרָאֵל', כִּי עֵיקַר כּוּוֹנֵת הַכְּתוּב לְלַמְּדֵנוּ שֶׁעֵינֵינוּ בִּיאֵת הַנְּבִיא תְּלוּי בְּדוֹר שִׁישְׂרָאֵל רָאוּיִם לְבִיאָתוֹ בּוֹ. כִּהֵּן, כְּלוּמַר, כִּךְ כּוּוֹנֵת הַמְּדַרְשׁ פְּלִיאָה, שֶׁמִּשָּׁה אִמֵּר

בְּדִיּוֹק שְׁנֵי אֲלָפִים שָׁנָה]. כִּב. עַל פִּי רִש"י (ד"ה וְשְׁנֵי, הָרֵאשׁוֹנִים). כִּג. זֶה לְשׁוֹן הַמֵּאִירִי (הַקְּדָמָה לְאֲבוֹת, ד"ה וְהִיא זֶה), וְכִשְׂרָאֵה [אֲבֵרָהֶם] אֶת עַצְמוֹ שֶׁלֵּם, עִם רֵאוּתוֹ קִלְקוּל בְּנֵי דוֹרוֹ, לְבִשְׁתָּהוּ רוּחַ ה', וְקָנָא בְּחִמְתּוֹ בִּשְׁם ה', וְקִבֵּץ אֲלָפִים וּרְבֻבּוֹת לְעִבּוֹד אֶת ה', וְלִיָּחַד אֶת שְׁמוֹ בְּעוֹלָם, לְבַעַר אֲלִילִים מִן הָאָרֶץ, וְהִיא זֶה בִּשְׁנַת נ"ב לְלִידָתָהּ, וְהוּא שְׁנַת יְצִיאָתָהּ מִצִּיּוֹן, וְנִשְׁלָמוּ אִז מֵהַשְּׁנִיִּים אֲלָפִים שָׁנָה, וְהֵם נִקְרָאִים אֲצֵל רְבוּתֵינוּ (סִנְהֶדְרִין צו, א), שְׁנֵי אֲלָפִים תוֹהוֹ, שֶׁלֹּא הָיָה שֶׁם מִי שְׁקוּרָא בִּשְׁם ה' לְהַשִּׁיב רִבִּים מַעוֹן, עַד בּוֹא אֲבֵרָהֶם אֲבִינוֹ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם, וְאִז הַתְּחִילוֹ שְׁנֵי אֲלָפִים תוֹרָה, וְקִרְאוּ אֶת שְׁלֵאֲחֵיהֶם יְמּוֹת הַמִּשְׁחָה, לֹמַר שֶׁהֵם הַיָּמִים שֶׁתִּחַל הָאוּמָה בָּהֶם לִימּוֹת הַמִּשְׁחָה. כִּד. וְבוֹזֵה מִתִּישְׁבִּים כָּל הַדְּקֻדָּקִים, שֶׁהַפְּסוּק לֹא בֹא לְהַשְׁמִיעֵנוּ אֶת גְּדוּלָּתוֹ נְבוֹאָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה [שְׁאִין בּוֹזֵה נִפְקָא מִיָּנָה, וְגַם שֶׁהוּא דְּבֵר הַגְּלוּי

לָהֶם לֹמֶר בְּעֶצְמָם, מִה תִּזְעַלְתָּ לְנִבּוּאָה זוֹ אִם מִשָּׁה גְדוֹל מֵהֶם, וְהִלֵּא בְּכָל־לִמְתָּם מֵאֲתִים מִנֶּה, וְלֹא תִהְיֶה זֹאת לָהֶם לְשׁוֹם כְּבוֹד. דְּבַשְׁלָמָא הַשְּׁבָעִים הָרִאשׁוֹנִים יֵשׁ לָהֶם הַכְּבוֹד לְהִיּוֹת נִמְנִים בְּסִנְהֶדְרִין, אֲבָל אֵלּוּ הַשְּׁנִיִּים נִשְׁאָרוּ בְּמַחְנֶה.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

בְּיִדְאֵי הָיָה לָהֶם לֹמֶר - לַחֲשׁוֹב בְּעֶצְמָם, שְׁמֵה תִּזְעַלְתָּ יֵשׁ לְנִבּוּאָה זוֹ, אִם מִשָּׁה גְדוֹל מֵהֶם, וְהִלֵּא בְּכָל־לִמְתָּם מֵאֲתִים מִנֶּה¹³ - בְּכָל־נִבּוּאָה מִשָּׁה שֶׁהִיא גְדוֹלָה, יֵשׁ גַּם נִבּוּאָתָם הַקְּטָנָה, כְּלוּמֹר, כֹּל מִה שֶׁהֵם מִתְנַבְּאִים, נִכְלָל כְּבֵר בְּנִבּוּאָה מִשָּׁה, וְלֹא תִהְיֶה זֹאת לָהֶם כַּח הַנִּבּוּאָה שֶׁנִּתֵּן לָהֶם, לְשׁוֹם כְּבוֹד. דְּבַשְׁלָמָא הַשְּׁבָעִים נִבְיָאִים הָרִאשׁוֹנִים, יֵשׁ לָהֶם הַכְּבוֹד לְהִיּוֹת נִמְנִים בְּסִנְהֶדְרִין - לְשַׁפּוֹט אֶת הָעָם. אֲבָל אֵלּוּ הַשְּׁנִיִּים - אֶלְדֵּד וּמִידֵד, נִשְׁאָרוּ בְּמַחְנֶה, וְלֹא נִמְנוּ בְּסִנְהֶדְרִין¹⁴, וְאֵין לָהֶם שׁוֹם כְּבוֹד, בְּמֵה שֶׁשִּׁרְתָּה עֲלֵיהֶם רוּחַ נִבּוּאָה הַפְּחוּתָה מִנִּבּוּאָה מִשָּׁה רִבְנִי.

וּמֵה שֶׁנִּתְנַבְּאוּ אֶלְדֵּד וּמִידֵד עַל מִיתָה מִשָּׁה, בְּאֹתוֹ זְמַן שֶׁל אֲסִיפַת שְׁבָעִים זְקֵנִים שֶׁשִּׁרְתָּה רוּחַ נִבּוּאָה עֲלֵיהֶם. יֵשׁ לֹמֶר, דְּזֶה הָיָה מִשׁוֹם דְּכִיּוֹן שֶׁרָאוּ אֵלּוּ הַנִּבְיָאִים שֶׁשִּׁרְתָּה רוּחַ הַקִּדְשׁ עֲלֵיהֶם, וְהָיוּ פְּחוּתִים הַרְבֵּה מִמִּדְרַגַּת מִשָּׁה רִבְנִי עֲלֵיו הַשְּׁלֹמֹם, בְּיִדְאֵי הָיָה

הַקְּלָלָה, אֲלֵא לִפִּי שְׁכַל גְּדוּלְתוֹ הִיטָה מַחֲמַת דּוּרֹ, וְהַשְּׁנִיִּים שֶׁנִּקְצְבוּ לוֹ הָיוּ לִפִּי הַצּוּרֶךְ לַהֲנַחֵג אֶת אוֹתוֹ הַדּוּר, וְכִיּוֹן שֶׁנִּסְתַּלַּק דּוּרֹ גַּם הוּא הָיָה מוֹכֵרַח לַהֲסַתְלַק, וְכִפִּי שֶׁהִתְבָּאֵר.

נִבּוּאָה אֶלְדֵּד וּמִידֵד עַל מִיתָה מִשָּׁה, בְּשִׁבִּיל שִׁיבִינוּ לְמָה שִׁרְתָּה עֲלֵיהֶם נִבּוּאָה

וּמֵה¹⁵ שֶׁנִּתְנַבְּאוּ אֶלְדֵּד וּמִידֵד עַל מִיתָה מִשָּׁה, בְּאֹתוֹ זְמַן שֶׁל אֲסִיפַת שְׁבָעִים זְקֵנִים שֶׁשִּׁרְתָּה רוּחַ נִבּוּאָה עֲלֵיהֶם. יֵשׁ לֹמֶר דְּזֶה הָיָה, מִשׁוֹם דְּכִיּוֹן שֶׁרָאוּ אֵלּוּ הַנִּבְיָאִים - אֶלְדֵּד וּמִידֵד, שֶׁשִּׁרְתָּה רוּחַ הַקִּדְשׁ עֲלֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ פְּחוּתִים הַרְבֵּה מִמִּדְרַגַּת נִבּוּאָתָם, מִמִּדְרַגַּת נִבּוּאָה מִשָּׁה רִבְנִי עֲלֵיו הַשְּׁלֹמֹם,

צִיּוֹנִים וּמִקְדוֹת

מִבּוּאֵר, שֶׁלְדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֶלְדֵּד וּמִידֵד בְּמַחֲנֶה נִשְׁתַּיִּירוּ, בְּשַׁעָה שֶׁאִמְרָ לוֹ הַקִּדְשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשָּׁה 'אֲסַפְּהָ לִּי שְׁבָעִים אִישׁ', אִמְרוּ אֶלְדֵּד וּמִידֵד, אֵין אֲנוּ רִאשׁוֹנִים לְאוֹתָהּ גְּדוּלָה. אִמְרָ הַקִּדְשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוּאִיל וּמִיעֲטָתָם עֲצֻמָּתָם, הִרִינִי מוֹסִיף גְּדוּלָה עַל גְּדוּלְתָּם, וּמֵה גְּדוּלָה הוֹסִיפָה לָהֶם, שֶׁהַנִּבְיָאִים כּוֹלֵן נִתְנַבְּאוּ וּפִסְקוּ, וְהֵם נִתְנַבְּאוּ וְלֹא פִסְקוּ, וּמֵה נִבּוּאָה נִתְנַבְּאוּ, אִמְרוּ, מִשָּׁה מַת, יְהוֹשֻׁעַ מִכְּנִס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְץ, ע"כ. וּמִבּוּאֵר שְׁרַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר, שֶׁאֶלְדֵּד וּמִידֵד לֹא הָיוּ מִהַסְנֶהדְרִין, אֲךָ נִתְנַבְּאוּ. עוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּכוּתָה רִבְנִי אֲף לִפִּי שִׁיטַת הִישׁ אוֹמְרִים שְׁבַגְמָרָא, שֶׁזֶהוּ לְשׁוֹן הַגְּמָרָא (סִנְהֶדְרִין שֵׁם), תְּנוּ רַבְנֵן, וְיִשְׁאָרוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּמַחְנֶה' (בְּמִדְבָר י"א, כ'), יֵשׁ אוֹמְרִים, בְּקִלְפִּי נִשְׁתַּיִּירוּ, שְׁבַעָה שֶׁאִמְרָ לוֹ הַקִּדְשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשָּׁה, 'אֲסַפְּהָ לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל' (בְּמִדְבָר י"א, טז), אִמְרָ מִשָּׁה, כִּיכֵד אַעֲשֶׂה, אֲבָרֹר שֶׁשָּׁה מְכַל שְׁבַט וּשְׁבַט, נִמְצָאוּ שְׁנֵים יִתְרִים. אֲבָרֹר חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה מְכַל שְׁבַט וּשְׁבַט, נִמְצָאוּ עֶשְׂרֵה חֲסִירִים.

לְיִשְׂרָאֵל, אִינִי מַת מַחֲמַת הַקְּלָלָה, וְהִרְאִיָה שֶׁהָיָה הַקִּבְ"ה מִילָא יְמִי וְשַׁנּוּתִי, וְכִמו שֶׁהִתְבָּאֵר, וְרִאִיָה נּוֹסַפִּת לַכֶּךְ, מִהַפְּסוֹק 'וְלֹא קָם נְבִיא' וְגו'. כּו'. פִּירוּשׁ, שְׁבַשְׁלָמָא לְדַעַת הַזֹּהָרָה שֶׁהוּבָא לְעִיל, שֶׁמִּשָּׁה מַת מַחֲמַת שְׁקִילָל אֶת עֲצֻמוֹ בְּמַעֲשֶׂה שֶׁל הַמֵּתָאוֹנִיִּים, עַל פִּי זֶה מוֹבֵן שְׁמִיד אַחֲרֵי מַעֲשֶׂה זֶה נִתְנַבְּאוּ אֶלְדֵּד וּמִידֵד עַל מִיתָה מִשָּׁה, וְכַמְפּוֹרֵשׁ בְּדַבְרֵי הַזֹּהָרָה הַנִּזְכָּר. אֲבָל לִפִּי מֵה שֶׁהִתְבָּאֵר בְּדַעַת הַמִּדְרָשׁ פְּלִיאָה, שֶׁמִּשָּׁה לֹא מַת מַחֲמַת אוֹתָהּ קְלָלָה, אִם כֵּן חוֹרָה לְמִקוּמָה הַקּוּשִׁיא, לְמָה אִירַע כֵּן, שְׁמִיד אַחֲרֵי מַעֲשֶׂה הַמֵּתָאוֹנִיִּים נִתְנַבְּאוּ אֶלְדֵּד מִידֵד עַל מִיתָה מִשָּׁה. עַל כֵּן מִבְּאֵר רִבְנִי, שֶׁהוֹצֵרְכוּ לַהֲתַנַּבְּאוֹת כֵּן, כְּדִי לִיִּישֵׁב אֶת תְּמִיתָתָם לְמָה נִבְחָרוּ לַהֲתַנַּבְּאוֹת, וְכִפִּי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר. כּו'. מִלִּצִּיָה ז', עַל פִּי לְשׁוֹן הַגְּמָרָא (כ"ב מ"א, ב'), דְּתַנִּיא, אִמְרָ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲלֵעָזָר, לֹא נִחְלַקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל עַל שְׁתֵּי כִּיתֵי עֲדִים, שֶׁאֲחַת אוֹמֶרֶת מִנֶּה, וְאַחַת אוֹמֶרֶת מֵאֲתִים, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל־לִמְתָּם מִנֶּה. כַּח. בְּסִנְהֶדְרִין (יז, א)

וּלְפִיכָךְ אוֹתוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּעֶצְמוֹ
שִׁשְׁרָתָה עָלֵיהֶם, הוֹדִיעָם
שְׁיָמוּת מִשָּׁה, וְאֵז וַהֲיוּ אֵלֹו נְחָשִׁים
וַיְהִי לָהֶם גְּדֻלָּה וְכְבוֹד. בְּדֹאמְרֵינוּן

בְּסוֹף מְגֻלָּה (כח, א), יְהִי רְצוֹן, שְׁתִּגַּע
לְחֻצֵי יָמֵינוּ. אָמֵר לַיהוָה, וּלְכַלְהוֹ לֵא.
אָמֵר לַיהוָה, הַבָּאִים אַחֲרֶיךָ בְּהִמָּה
יִרְעוּ.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

כַּמְנִין כָּל שְׁנוֹת חַיֶּיךָ, וְלִמָּה אֵין אַתָּה
מְבֹרָכֵנוּ בְּכֶךְ, אָמֵר לַיהוָה, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
קֶרְחָה לְרַבִּי, וְכִי רְצוֹנְךָ הוּא, שְׁבִינְךָ הַבָּאִים
אַחֲרֶיךָ - הָרְאוּיִים לְהִיּוֹת נְשִׂאִים אַחֲרֶיךָ,
בְּהִמָּה יִרְעוּ - יִהְיוּ הַדְּיוּטוֹת, וַיִּצְטָרְכוּ לְרַעוּת
בְּהִמָּוֹת לְפָרְנִסְתָּם כָּל יְמֵיהֶם, כְּלוֹמֵר, לֹא
טוֹב לָךְ לְחַיּוֹת שְׁנִים רַבּוֹת כְּמוֹנִי, שֶׁאִם כֵּן,
הָרִי אַתָּה כָּל יָמֶיךָ תִּהְיֶה נְשִׂאִי, וּבִנְיָן לֹא
יֻכְלוּ לִיטוֹל גְּדוּלְתְּךָ. וְעַל כֵּן נִתְּבָאוּ אֱלֹדֵד
וּמִידֵד, שְׁמִשָּׁה יָמוֹת, וְהֵם יִהְיוּ נְבִיאִים
בְּמִקּוֹמוֹ.

וּלְפִיכָךְ, כְּדִי לְהַשִּׁיבֵם עַל תְּמִיחָתָם, אוֹתוֹ
רוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּעֶצְמוֹ שִׁשְׁרָתָה עָלֵיהֶם,
הוֹדִיעָם שְׁיָמוּת מִשָּׁה, וְאֵז - יִהְיֶה צוּרֶךְ
בְּנִבּוֹאָתָם וּמִמִּילָא יִהְיוּ אֵלֹו נְחָשִׁים - הֵם
יִהְיוּ חֲשׁוּבִים בְּעֵינֵי בְנֵי אָדָם, וַיִּהְיֶה לָהֶם
גְּדֻלָּה וְכְבוֹד.

וְעַנִּין הַדּוּעָה זֶה הוּא בְּדֹאמְרֵינוּן בְּגִמְרָא
בְּסוֹף מַסְכַּת מְגֻלָּה (כח, א)^ט, שְׂרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
קֶרְחָה בִּירֵךְ אֶת רַבִּי בִּשְׁעַת פְּטִירָתוֹ, וַהֲיוּ
רְצוֹן שְׁתִּגַּע לְחֻצֵי יָמֵינוּ, אָמֵר לַיהוָה - שֶׁאִל
אוֹתוֹ רַבִּי, וּלְכַלְהוֹ לֵא - וְכִי לֹא אוֹכַל לְחַיּוֹת

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

שְׂרַבְנוּ הַבֵּין כְּדַבְרֵי הָרֵא"ם, שֶׁלְּדַבְרֵי הַכָּל לֹא נִבְחָרוּ
אֱלֹדֵד וּמִידֵד לְהִיּוֹת בְּסִנְהֶדְרִין. וְרֹאה עוֹד, נִפְתָּלִי
שֶׁבַע רְצוֹן (סוֹף פֶּרֶשֶׁת בְּהַעֲלוֹתְךָ) וְדַבְרֵי יוֹסֵף (לְמַהר"י
אֵירוֹסוֹ זצ"ל, סִימָן נט) שֶׁכְּתוּב לְדוֹן לְפִי דַבְרֵי הַתִּירוֹגוֹם
יוֹנָתָן (בְּמַדְבָּר יא, כו) שֶׁאֱלֹדֵד וּמִידֵד הָיוּ אַחִים, כִּי־צַד
הָיוּ רְשָׁאִים לִישֵׁב יַחֲדָיו בְּסִנְהֶדְרִין. וּבְדַבְרֵיהֶם
מְבֹאֵר שֶׁאֱלֹדֵד וּמִידֵד הָיוּ בְּסִנְהֶדְרִין.
כַּט. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, בִּשְׁעַת פְּטִירָתוֹ אָמֵר לוֹ, [רַבִּין],
בְּרַכְנִי. אָמֵר לוֹ, יְהִי רְצוֹן שְׁתִּגַּע לְחֻצֵי יָמֵינוּ. וְלִכְלוּהוּ
לֵא. אָמֵר לוֹ, הַבָּאִים אַחֲרֶיךָ בְּהִמָּה יִרְעוּ. וּפְרִישׁ
רַש"י (ד"ה הַבָּאִים), הַבָּאִים אַחֲרֶיךָ בְּהִמָּה יִרְעוּ,
בְּתַמִּיָּה, אֵין טוֹב לָךְ לְחַיּוֹת יָמִים רַבִּים כְּמוֹנִי, שֶׁאִם
כֵּן לֹא יִטְלוּ בְּנִיךְ בְּגְדוּלְתְּךָ, וְאַתָּה נְשִׂאִי, וְהֵם כָּל
יְמֵיהֶם יִהְיוּ הַדְּיוּטוֹת.

אֲבִירוֹ שֶׁשֶׁה מְשַׁבֵּט זֶה וְחִמְשָׁה מְשַׁבֵּט זֶה, הָרִינִי
מִטִּיל קְנָאָה בֵּין הַשְּׂבִטִים. מַה עָשָׂה, בִּירוֹ שֶׁשֶׁה
שֶׁשֶׁה, וְהַבִּיא שְׂבִעִים וְשִׁנִּים פִּתְקִין, עַל שְׂבִעִים כְּתַב
זִקְנָן, וְשִׁנִּים הִנִּיחַ חֶלֶק, בְּלָלָן וְנִתְּנָן בְּקַלְפִּי, אָמֵר
לָהֶם, בּוֹאוּ וְטִלוּ פִּתְקִיכֶם, כָּל מִי שֶׁעָלָה בִּידוֹ זִקְנָן,
אָמֵר, כְּבוֹר קִידִשְׁךָ שָׁמַיִם, מִי שֶׁעָלָה בִּידוֹ חֶלֶק, אָמֵר,
הַמִּקּוֹם לֹא חִפֵּץ בְּךָ, אֲנִי מַה אַעֲשֶׂה לָּךְ, ע"כ. וְעֵינִן
בְּרֵא"ם (בְּמַדְבָּר יא, כו) שֶׁכְּתַב, שֶׁאֱלֹדֵד וּמִידֵד
נִשְׁתִּירוּ בְּקַלְפִּי, כְּלוֹמֵר, שִׁיַּצְא לָהֶם בְּקַלְפִּי חֶלֶק,
שֶׁלֹא הָיוּ מֵאוֹתָם שֶׁנִּבְחָרוּ לְהִיּוֹת סִנְהֶדְרִין. וְרֹאה
בְּמַהרֶש"א (ח"א ד"ה וַיִּשְׁאֲרוּ) שֶׁהַעֲזִיר, שֶׁמִּפְּרִירוֹשׁ רַש"י
לֹא נִרְאָה כֵּן, אֲלֵא שֶׁגַּם אֱלֹדֵד וּמִידֵד נִבְחָרוּ לְהִיּוֹת
מִהַסִּנְהֶדְרִין, אֲלֵא שֶׁהֵם לֹא הִלְכוּ לִיטוֹל אֶת פְּתִיקָתָם,
לְפִי שְׁנִתִּירוּרָא שֶׁלֹא יַעֲלֶה בְּיָדָם פֶּתֶק חֶלֶק. וַיִּתְּכֵן

ספר 'זרע שמשון' המנוקד

בהוצאה
מפוארת מאירת
עינים ועוד
הרבה מעלות

להשיג בכל חנויות הספרים
347-496-5657 02-80-80-500

בספר המנוקד הלאחד הוא תענוז